

Opinnäytetyö (AMK)
Sosiaalialan koulutusohjelma
Sosionomi AMK
Kevät 2016

Piritta Toikka

”MATKA JOULUUN, MATKA MUISTOIHIN”

– Sukupolvien välistä kohtaamista

TURUN AMMATTIKORKEAKOULU
TURKU UNIVERSITY OF APPLIED SCIENCES

OPINNÄYTETYÖ (AMK) | TIIVISTELMÄ

TURUN AMMATTIKORKEAKOULU

Sosiaalialan koulutusohjelma | Sosiaalipalvelutyö

Kevät 2016 | 61+8

Ohjaaja Liisa Pirinen

Piritta Toikka

”MATKA JOULUUN, MATKA MUISTOIHIIN”- SUKUPOLVIEN VÄLISTÄ KOHTAAMISTA.

Kehittämistyöni käynnistyi yhteistyössä Palvelukeskus Ruskan ja Kukonharjan Päiväkodin kanssa marraskuussa 2015. Kehittämistyöni aiheena on Palvelukeskus Ruskan ja Kukonharjan yksityisen päiväkodin välinen yhteistyö sekä lasten ja vanhusten yhteistoiminta. Kehittämistyöni toimeksiantajan Palvelukeskus Ruskan toiveesta kehittämistyöni teema oli ajankohtaisuuden vuoksi joulukuun joulukuun. Toive sukupolvien välisestä kohtaamisesta oli lähtöisin omasta haaveestani luoda yhteistoimintaa sukupolvien välillä.

Tehtäväni oli luoda uudenlaista yhteistoiminnallista työtapaa lasten ja vanhusten väliselle vuorovaikutukselliselle sukupolvien kohtaamiselle. Yhteistoiminnallisella tavalla tavoiteltiin lasten ja vanhusten vuorovaikutuksen ja kokemusten vaihtamisen lisääntymistä arkisessa kanssakäymisessä yhteisen tekemisen ja toiminnan avulla.

Kehittämistyössäni ideoitiin, suunniteltiin, toteutettiin ja arvioitiin toimintatuokioita yhteistyökumppaneiden kanssa. Tärkein kehittämismenetelmäni oli kehittämistyöryhmän suunnitelmallinen työryhmä työskentely. Lasten ja vanhusten yhteistoiminnan kehittämisessä ja toteutuksessa käytin osallistavia menetelmiä. Pääasialliset tiedonkeruuta ja arviointia tukevat menetelmäni olivat havainnointi ja haastattelut. Lasten ja vanhusten toimintatuokioissa havainnoin heidän välistään vuorovaikutusta ja vuorovaikutuksen sisältöä. Haastattelin toimintatuokioissa mukana olleita vanhuksia ja keräsin heiltä palautteen suullisesti toimintatuokioiden jälkeen. Lasten palautteen toimintatuokioista keräsin luovia menetelmiä sekä kyselyä apuna käyttäen.

Kehittämistyölläni käynnistettiin yhteistyötä ja järjestettiin lasten ja vanhusten välisiä vuorovaikutuksellisia toimintatuokioita. Palvelukeskus Ruskan kuntoutuskodin ja päivätoimintaryhmän vanhuksista valtaosa osallistui toimintatuokioihin. Lapsiryhmät oli ennalta suunniteltu ja ryhmän koko pysyi vakiona koko kehittämisprosessin ajan.

Kehittämistyöni osoitti, että lasten ja vanhusten välinen vuorovaikutus koettiin positiivisena asiana. Palautteen mukaan kysyntää ja tarvetta lasten ja vanhusten väliselle yhteistoiminnalliselle työskentelylle on olemassa. Kehittämishankkeen lopputuloksena lasten ja vanhusten välisen yhteistoiminnallisuuden jatkuvuutta on jo suunniteltu seuraavan ajankohtaisen teeman mukaan Palvelukeskus Ruskan ja Kukonharjan päiväkodin henkilökunnan toimesta.

ASIASANAT: sukupolvityö, lapset, vanhuksat

BACHELOR'S THESIS | ABSTRACT

TURKU UNIVERSITY OF APPLIED SCIENCES

Degree Programme in Social Services | Specialisation

Spring 2016| 61+8

Instructor Liisa Pirinen

Piritta Toikka

“ JOURNEY TOWARDS CHRISTMAS AND TO ONE'S MEMORIES ”- ENCOUNTER BETWEEN GENERATIONS

The development work was started in collaboration with the service center Ruska and the private kindergarten Kukonharja in November 2015. The subject of my development work was the cooperation with Ruska and Kukonharja, as well with the children and the elderly. The theme of my development work was assignment from Ruska and because of the topicality it was Christmas. Wish Sessions between the generations came from my own dream to create the activities for the generations.

My assignment was to create a new kind of collaborative way to increase the interaction between generations of children and elderly. Collaborative working model goal was to increase and exchange the interactions and the experience everyday dealings with common action and activities for children and elderly.

In my development work we planned, innovated, produced and evaluated sessions together with my partners. The most important goal was organized development work of the group. The development and implementation of the children and elderly I used participatory methods. The main data collection and evaluation were supported by observation and interviews. In sessions between the children and the elderly I observed their interactions and contents. I interviewed and gathered the feedback verbally from elderly people who have been in the sessions. The sessions of children's feedback I used creative methods and asking questions.

The development work was initiated and organized interaction sessions in cooperation between children and elderly. Majority elderly of Ruska took part of the sessions. Group of children was pre-planned and the size of the group was remained constant throughout the development process.

The development of my work showed that the interaction between the children and the elderly were seen a positive thing. According to feedback, the demand and need between for children and elderly the collaborative worked there. This development resulted continuity of the common functionality between elderly and children and children have already been designed following the current theme by Ruska and Kukonharja staff.

KEYWORDS: Generations, children, elderly people

SISÄLTÖ

1 JOHDANTO	6
2 KEHITTÄMISTYÖN LÄHTÖKOHDAT	9
2.1 Tausta ja tarve	9
2.2 Kehittämistyön tehtävät ja tavoitteet	13
2.3 Toimintaympäristö ja toimijat	16
3 KEHITTÄMISTYÖN TIETOPERUSTA	19
3.1 Lapsuus ja vanhuus elämänvaiheina	19
3.2 Sukupolvityö	24
3.3 Sukupolvien kohtaaminen	28
4 KEHITTÄMISTYÖN TOTEUTTAMINEN JA TUOTOS	32
4.1 Kehittämistyön prosessi	32
4.2 Kehittämistyön menetelmät	34
4.3 Kehittämistyön toteutus	42
4.4 Tuotos	50
5 KEHITTÄMISTYÖN ARVIOINTI	53
5.1 Prosessin ja toiminnan arviointi	53
5.2 Tuotoksen arviointi	54
5.3 Ammatillisen kasvun arviointi	56
LÄHTEET	59

LIITTEET

- Liite 1. Kuvauslupalomake päiväkodin lapsille
- Liite 2. Kuvauslupalomake Kuntoutuskodin asiakkaille
- Liite 3. Alkukartoituskysely lapsille
- Liite 4. Loppukartoituskysely ja palaute lapsille ja heidän vanhemmille
- Liite 5. Info tapahtumista
- Liite 6. Turun Tienoo lehdessä painettu juttu 19.11.2015
- Liite 7. Haastattelu kysymykset
- Liite 8. Kehittämistyön eteneminen

KUVIOT

Kuvio 1. Kehittämistyön kokonaisuus	15
Kuvio 2. Kehittämistyön yhteistyökumppanit	18
Kuvio 3. Kehittämistyön eteneminen lineaarisen mallin mukaisesti	34
Kuvio 4. Kehittämistyön eteneminen mukaillen Toikko & Rantanen 2009.	42
Kuvio 5. Kehittämistyön eteneminen vaiheittain	50
Kuvio 6. Palvelukeskus Ruskan ja Kukonharjan päiväkodin työtapamalli	51

KUVAT

Kuva 1. Joulun salaisuuksien matkalaukku.	44
Kuva 2. Karkki koristeen tekoa.	44
Kuva 3. Karkki koristeen tekoa.	45
Kuva 4. Lankapunatulkkujen tekoa.	45
Kuva 5. Lankapunatulkkujen tekoa.	46
Kuva 6. Lankapunatulkkujen tekoa	46
Kuva 7. Pipareiden leipomista.	47
Kuva 8. Pipareiden leipomista.	48
Kuva 9. Laulu/leikki hetki	48
Kuva 10. Lauluhetki	49
Kuva 11. Tarinoita	49
Kuva 12. Tunnelmaa toimintatuokiosta	52

1 JOHDANTO

Tämä raportti kuvaa opinnäytetyöni ja siihen liittyvän kehittämistyön toteutumista. Kehittämistyöni aiheena on Palvelukeskus Ruskan ja Kukonharjan yksityisen päiväkodin välinen yhteistyö ja lasten ja vanhusten vuorovaikutuksellinen yhteistoiminta.

Kiireinen ja tehokkuutta korostava kulttuurimme ei kannusta sukupolvien väliin vuorovaikutukseen. Nykyään puhutaan paljon siitä, etteivät ihmiset ole enää tekemisissä keskenään. Elämänpiiri on kaventunut koskettamaan vain pientä aluetta. Nopeiden muutosten yhteiskunta luo uusia mahdollisuuksia ja haasteita niin lapsille, kuin vanhuksillekin. Nykyinen elintapamme ja elämänmuotomme ovat aiheuttaneet sen, että kaikenikäiset ihmiset ovat eniten omaikäistensä seurassa.

Tämän päivän alle kouluikäinen lapsi on saattanut matkustaa maapallon toiselle puolelle katsomaan nähtävyyksiä, vaikka hän ei välttämättä ole nähnyt naapurissa asuvaa vanhusta. Vanhus vastaavasti on saattanut monesti nähdä tuon naapurin lapsen, mutta on ainoastaan saanut ohimennen vilkutettua hänelle. On tärkeää, että lapset ja vanhukset voivat kohdata arkisessa kanssakäymisessä. Luonnollinen ja spontaani vuorovaikutus ei synny hetkessä. Molemmilla sukupolvilla on paljon annettavaa toisilleen mitä hyödynnetään liian vähän. Arvokasta tietoa ja taitoa jää jakamatta ja kokematta.

Omat isovanhempani ovat olleet lapsuudessani minua lähellä ja olen viettänyt paljon aikaa heidän kanssaan. Heidän kanssaan vietetty aika on vahvistanut ajatustani siitä, että vanhuksilla on paljon annettavaa lapsille. Sukupolvien osaamia kädentaitoja ei samalla tavalla opi muualta, eikä samoja tarinoita pysty kukaan muu kertomaan. Halusin tämän kehittämistyöni avulla luoda lapsille ja vanhuksille mahdollisuuden keskinäiseen vuorovaikutukseen.

Ajatus lasten ja vanhusten yhteen saattamisesta alkoi itää ajatuksissani syyskuussa 2015. Ajatus sai alkunsa mieheni kanssa käydystä keskustelusta, jossa pohdimme yhteiskunnassamme tulevaisuudessa tapahtuvia muutoksia. Nuorten

asennemuutokset, sukupolvien välisen vuorovaikutuksen väheneminen sekä asioiden automatisoituminen pelottaa. Keskustelussamme nousi esiin monia itseäni mietityttäviä teemoja. Millaiseen yhteiskuntaan lapsemme kasvavat? Mihin jäävät mummolat ja mamman tuvat, talkootyöt, spontaani ajatus toisen auttamisesta sekä vanhempien ihmisen kunnioittamisesta ja kohtaamisesta? Ovatko ”Olipa kerran” - sadut loppumassa?

Tämän opinnäytetyöhöni liittyvän kehittämistyön aihe saa alkunsa ensisijaisesti omasta haaveestani luoda yhteistoimintaa sukupolvien välille. Konkreettisesti kehittämistyö käynnistyy yhteistyössä Palvelukeskus Ruskan ja Kukonharjan Päiväkodin kanssa marraskuussa 2015. Kehittämistyöni aiheena on Palvelukeskus Ruskan ja Kukonharjan yksityisen päiväkodin välinen yhteistyö ja lasten ja vanhusten vuorovaikutuksellinen yhteistoiminta. Kehittämistyöni toimeksiantajan, Palvelukeskus Ruskan, toiveesta yhteistoiminnan teema oli ajankohtaisuuden vuoksi joulukuun.

Tämän opinnäytetyöni kehittämistyön tehtävänä on luoda uudenlaista yhteistoiminnallista työtapaa lasten ja vanhusten väliselle vuorovaikutukselliselle sukupolvien kohtaamiselle. Yhteistoiminnallisella työtavalla tavoitellaan lasten ja vanhusten vuorovaikutuksen ja kokemusten vaihtamisen lisääntymistä arkisessa kanssakäymisessä yhteisen tekemisen ja toiminnan avulla. Kehittämistyössäni tavoitteena on lisäksi edistää lasten ja vanhusten kanssa työskentelevien työntekijöiden yhteistyötä.

Kehittämistyössäni suunnitellaan, toteutetaan ja arvioidaan toimintatuokioita yhdessä lasten, heidän vanhempiansa, vanhusten ja yhteistyökumppaneiden kanssa. Kehittämismenetelmäni on kehittämistyöryhmän työskentely. Tiedon keruu ja arviointimenetelmäni ovat havainnointi ja haastattelut. Havainnoin toimintahetkissä lasten ja vanhusten välistä vuorovaikutusta ja sen sisältöä. Haastattelun lisäksi toimintatuokioissa mukana olleita vanhuksia toiminnan jälkeen. Lapsilta kerään palautetta alku- ja loppukartoituskyselyn muodossa. Käytän apunani heidän valitsemiaan luovia menetelmiä. Lisäksi kerään lasten vanhemmilta palautteen kyselyn muodossa.

Tässä opinnäytetyöni raportissa kuvataan koko kehittämistyöni prosessi. Raportti alkaa kehittämistyöni lähtökohtien, tarpeen, tehtävien, tavoitteiden sekä toimintaympäristön ja toimijoiden kuvauksella. Raportin seuraava luku keskittyy tietoperustan käsittelyyn. Tietoperusta on rajattu käsittelemään lapsuutta ja vanhuutta elämänvaiheena, sukupolvityötä ja sukupolvien kohtaamista. Raportti etenee kehittämistyön toteuttamiseen ja tuotokseen, jossa kuvaan kehittämistyön prosessin, menetelmät, toteutuksen ja tuotoksen. Raporttini päättyy lukuun viisi, jossa kuvaan kehittämistyöni prosessin arviointia ja tuloksia sekä omaa ammatillista kasvuani.

2 KEHITTÄMISTYÖN LÄHTÖKOHDAT

2.1 Tausta ja tarve

Kehittämistyöni saa alkunsa omasta lennokkaasta ajatuksestani ja muokkautuu käytäntöön sopivaksi yhteistyössä opinnäytetyön toimeksiantajan, kuntoutuskodin henkilökunnan sekä päiväkodin henkilökunnan ja esikoululaisten kanssa.

Lasten ja vanhusten kohtaamisia pitää järjestää pääosin ulkopuolelta käsin, vaikka toimintakulttuuria ovat ensisijaisesti luomassa lapset, vanhukset, henkilökunta ja vanhemmat (Ukkonen - Mikkola 2011, 53). Palvelukeskuksen ja päiväkodin toiminnot ovat kohdistettuja omiin alueisiin ja toiminnan suunnittelussa pääpaino määräytyy asiakasryhmän mukaan. Palvelukeskuksen henkilökunnan antaman palautteen mukaan lasten vierailut palvelukeskukseen ovat odotettuja hetkiä. Lasten läsnäoloa kaivataan vanhusten arjessa. Kuntien spesifinen palvelutarjonta on rajoittunut ja yhteistyö eri toimijoiden kesken on vähäistä, tai sitä ei ole ollenkaan. Sukupolvityön säilyttämisen kannalta on oleellista, että tärkeiden ihmissuhteiden luominen ja säilyttäminen nähdään tärkeänä lapsuudesta vanhuuteen, luonnollisen elämänkulun lailla, läpi koko elämänkaaren. (Suomi 2003, 180–181; Lehtilä 2009, 7; Ukkonen - Mikkola 2011, 37–41.)

Järjestöt ja seurakunnat tukevat omalta osaltaan vanhusten osallistumisen mahdollisuuksia. Lasten ja vanhusten kohtaaminen ei ole tänä päivänä itsenänselvyyttä. Toimintakulttuurin taustalla vaikuttavat yhteiskunnalliset arvot sekä taloudelliset ja poliittiset ratkaisut, jotka omalta osaltaan vaikuttavat palvelukeskuksien toiminnan mahdollisuuksiin (Ukkonen - Mikkola, 2011, 53). Lähtökohtana kuitenkin on, että valtion, kuntien ja kaupunkien tulee tukea vanhusten osallisuutta ja yhteisöllisyyttä luoden erilaisia mahdollisuuksia luovalle toiminnalle (Kivelä & Vaapio 2011, 21).

Omaa työtä ja työtapoja kehittämällä henkilökunta voi luoda verkoston ja mahdollisuuksia sukupolvien kohtaamisille. Omalla aktiivisuudella henkilökunta pitää yhteistoimintaa yllä ja sen sisältöä monipuolisena. Yhteistoiminta sukupolvien

välillä on kuitenkin vanhan ajan perintöä, joka luo mahdollisuuden luonnolliseen kanssakäymiseen lasten ja vanhusten välillä.

Ennen nykyistä varhaiskasvatusjärjestelmää lapsen kaitsijana saattoi hyvinkin olla isovanhempi ja lapsi oli mukana kotiaskareissa jos vanhemmat olivat töissä. Tietämättään lapsi sai kullanarvoisia eväitä maailmalle. Kädentaidot ja tarinat jaettiin työnlomassa. Sukupolvitoiminnan tavoitteena pidetään, että päiväkodit ja vanhusten palvelut tekisivät yhteistyötä, jossa vanhuksia hyödynnettäisiin ns. kasvattajina. Perusajatuksena on, että vanhukset voivat kertoa lapsille entisajan elämästä ja näyttää erilaisia perinteisiä kädentaitoja ja jakaa kallisarvoisia elämänohjeita nuorille sukupolville. (Suomi 2003, 181–182; Ukkonen - Mikkola 2011, 20–23, 37–39, 49.)

Vanhuksille lapsuus on aina ja väistämättä jotakin mennyttä, aiemmin koettua ja ollutta. Kyky ymmärtää lapsuutta ja lapsena olemista pohjautuu mieleemme varastoihin, siellä syntyviin ”olipa kerran...”-tarinoihin. Muistikuvat ohjaavat toimintaamme, miten lapsia kohtelemme, kasvatamme, opetamme ja ymmärrämme. Menneisyyden muistikuvilla rakennamme huomisen ihmisyyttä lasten kautta (Tamminen 2004, 144).

Yhteiskuntamme muutoksista kalleimman hinnan maksavat lapset, joille sadut, tarinat ja eletyn elämän kuuleminen ovat kasvun ja kehityksen edellytyksiä ja samalla korvaamattoman arvokasta (Griswold 2006, 3-4). Vain kokemuksen kautta lapsi voi oppia mitä toiselle ihmiselle voi antaa. Modernin yhteiskunnan on aika investoida lapsiin ja lapsuuden kokemuksiin. Vanhan viisaudessa lapsuuden arvo tulee esille. Nopeiden muutosten yhteiskunnassa, media ja edelleen teknistyvä elin- ja kasvu ympäristö luovat uusia mahdollisuuksia ja haasteita niin lapsille, kuin vanhuksillekin. Osaltaan tämä nopea kehitys on myös tuntematon uhka (Ukkonen - Mikkola 2011, 31; Blazun 2013, 40–43).

Inhimillisen kehityksen ja ihmiskunnan tulevaisuuden arvokkain avaintekijä kätkeytyy lapsiin ja heidän lapsuuteensa. Se miten arvostamme ihmistä ja ihmisyyttä näkyy suhtautumistavoissamme. Lapsuuden aikana mielen syövereihin

pakataan perusevää elämää varten. Lapsuuden ja vanhuuden arvo on totta, jos sen tekee todelliseksi (Tamminen 2004, 144–145, 148).

Lapsi kaipaa aikuiselta rohkaisua sekä kiitosta yrittämisestään. Kehittyäkseen lapset tarvitsevat osakseen ihailun kohteita. Positiivisten vuorovaikutussuhteiden merkitys lasten ja vanhusten välillä on hyvin merkityksellistä kiteyttää Lois M. Collins (2014) artikkelissaan. Hän korostaa ehdottoman rakkauden, erilaisien tunteiden näyttämisen ja kokemisen merkitystä hyvinvoinnin kannalta lapselle ja vanhukselle. Sukupolvien välinen vuorovaikutus, voi luoda osaltaan myös vanhukselle kokemuksen siitä, että hän kuuluu yhteiskuntaan ja hänen elämälle tulee tarkoituksenmukaisuutta (Ukkonen - Mikkola 2011, 39, 157).

Aktiivisena vanheneminen palvelee myös yhteiskunnan tarpeita. Hyvinvoiva vanhus rajoittaa palvelujen ja hoivan tarvetta, sekä pitää itsensä halukkaana kuluttajana ja aktiivisena yhteiskunnan jäsenenä (Heikkinen 2002, 28–29). Hyvinvointi ennen kaikkea edesauttaa mielenterveyden säilymistä sekä lisää positiivisuutta ja tyytyväisyyttä elämään. Sukupolvien kohtaamisilla on suuri merkitys vanhuksen hyvinvointiin, sillä se sisältää myös elämän jatkuvuuden kokemuksen (Siltala 2013, 130–131). Omien muistojen sekä lapsuuden läpikäyminen ja ymmärtäminen lisää itsetuntoa ja oivallusta omaa elämää kohtaan. Sukupolvien kohtaaminen antaa vanhukselle mahdollisuuden parempaan elämänhallintaan ja eheämpään minuuteen (Tamminen 2004, 71).

Sukupolvien välinen vuorovaikutus on myös edellytys kulttuuriperinnön siirtymiseen sukupolvelta toiselle. Vanhus kokee arvokkuutta ja merkityksellisyyttä toimiessaan kulttuuriperinnönsiirtäjänä (Näslindh - Ylispangar 2012, 17). Lapselle yhteistyö tuo lisäksi oikeanlaista kuvaa ryppyisestä ja ehkä hieman pelottavastakin vanhuksesta sekä ikääntymisestä. Elämänkaaren ymmärtäminen ja hahmottuminen helpottuu lapsella, kun hän saa viettää aikaa vanhuksen kanssa. Vuorovaikutus vanhan ihmisen kanssa edesauttaa muun muassa vuorovaikutustaitojen kehittymistä ja yhteisöön kuulumista ilmenee Ukkonen- Mikkola (2011, 154–155, 157.) tutkimuksessa.

Historian kuuleminen omien kokemusten kautta, auttaa lasta ymmärtämään elämän jatkuvuuden käsitettä. Sitä lapsen omat vanhemmatkaan eivät pysty antamaan. Tarinan ja asian merkitystä lapselle korostuu, kun tarinan kuuleminen tapahtuu aidon ihmisen kokemana ja kertomana. (Lapsen vanhempi 2015.)

Lasten ja vanhusten kohtaamisia on pyritty vähitellen helpottamaan eri yhteistyömuotojen kautta. Yhteistyötä tehdään tänä päivänä hyvin vähän jos ollenkaan. Tyypillisin tilanne lienee päiväkodin lapset laulamassa vanhainkodin vanhuksille. Tämän tyyppisessä yhteistyömuodossa ei kuitenkaan toteudu yhdessä tekemisen ja toinen toisiltaan oppimisen kokemus. Ukkonen - Mikkola (2011, 39–40) tuo tutkimuksessaan esille miten yhteinen toiminta tuo vanhuksille tarkoituksen mukaisuutta elämään ja johtaa terveempään vanhuuteen. Vanhukset kokevat itsensä tarpeellisiksi tavatessaan lapsia mieluisan ja tarkoituksenmukaisen yhteisen toiminnan puitteissa. Yhteistoiminnan on lisäksi todettu vähentävän eriarvoisuuden tunnetta.

Ukkonen - Mikkolan (2011, 39.) tutkimuksessa sukupolvien välisistä kohtaamisista ilmenee miten eri sukupolvien väliset kohtaamiset edistävät etenkin lasten sosiaalista ja emotionaalista kehitystä. Huomioitavaa on myös, että yhteistoiminnan avulla on voitu muuttaa lasten mielikuvaa vanhuudesta. Vanhuuteen suhtautuminen voi myös kehittyä positiivisempaan suuntaan toteaa Ukkonen - Mikkola (2011, 154–157) tutkimuksessaan.

Sukupolvityö ja sukupolvien välinen kohtaaminen mahdollistaa eri-ikäisille sosiaalisiin yhteisöihin liittymisen. Sosiaalista eristäytyneisyyttä voidaan ehkäistä solmimalla positiivista energiaa tuottavia ihmissuhteita ja samalla tuoda sukupolvia lähelle toisiaan (Noppari & Koistinen 2005, 21, 24; Näslindh - Ylispangar 2012, 17).

2.2 Kehittämistyön tehtävät ja tavoitteet

Kehittämistyön määritelmässä kehittämistyöllä pyritään luomaan ja kehittämään aina uusia ja entistä kattavampia palveluita, menetelmiä ja välineitä. (Toikko & Rantanen 2009, 14–15.)

Kehittämisellä tarkoitetaan tiettyjen toimintojen tavoitteellista ja suunnitelmallista muuttamista. Kehittämistyöllä tähdätään muutokseen, jonka avulla pyritään kehittämään toimintaa tai jotakin toiminnan osa-aluetta. Kehittämisellä tavoitellaan parempaa ja toimivampaa ratkaisua. Kehittämistoiminta on prosessi joka etenee kohti tavoitteita. (Toikko & Rantanen 2009, 16, 172.)

Kehittämistyö on asioiden ja toimintatapojen edistämistä, korjaamista ja parantamista, jolla tavoitellaan aiempaa parempaa ja vaikuttavampaa tilannetta, lopputulosta. Kehittämisellä halutaan rikkoa vanhoja toimintatapoja ja malleja sekä haastaa itsestään selviä ajatuksia uudella tavoitteellisella toiminnalla. Kehittämistoiminnalla haastetaan työyhteisöjen muutosherkkyttä. Kehittämistoiminnalla voidaan jäsentää arkea sekä selkeyttää kiireiden täyttämää rutiinien sekamelskaa. (Projekti - opas 2001, 1-3; Toikko & Rantanen 2009, 16.)

Kehittämistyö tapahtuu aina ennalta sovitussa toimintaympäristössä, sovittujen toimijoiden kanssa. Onnistunut vuorovaikutus toimijoiden kanssa mahdollistaa työskentelyn tulokset sekä tulosten jatkuvuuden kehittämistyön jälkeenkin. Onnistuminen ja hyvien tulosten saavuttaminen innostaa uuden kehittämisessä. Hyvä tulos syntyy innostavassa ilmapiirissä ja kehittävässä yhteisössä. Kehittämistoiminta edellyttää ihmisten välistä aktiivista vuorovaikutusta ja osallistumista. (Toikko & Rantanen 2009, 11, 14–16, 17–23, 89–90.)

Kehittämistoiminta on sosiaalinen prosessi, jossa ihmisten aktiivinen osallistuminen on avainasemassa. Osallistuvassa kehittämistoiminnassa eri toimijat otetaan mukaan kehittämistoiminnan kaikkiin eri vaiheisiin. Uutta opitaan yhdessä tekemällä ja kokeilemalla. Tiedon ja taidon jakaminen mahdollistaa toinen toisilta oppimisen sekä tuo uusia näkökulmia ja ajattelua esille. Kaikkien osallistujien panos auttaa tavoitteiden saavuttamisessa. Hyvä lopputulos syntyy erilaisuuden

ja erilaisten osaamisten yhdistämisestä (Projekti - opas 2001, 17). Kokeilujen kautta avautuu uusia mahdollisuuksia ja erilaisia näkökulmia jo vakiintuneisiin työtapoihin. Tavoitteellisuus on keskeistä kehittämistoiminnassa. Kehittämistyön tuotteena syntyy käyttökelpoinen tuotos, esim. toimintamalli. (Toikko & Rantanen 2009, 11, 14–16, 17–23, 89–90.)

Kehittämistyöni tehtävänä on luoda uudenlaista yhteistoiminnallista työtapamallia Palvelukeskus Ruskan kuntoutuskodin vanhusten sekä Kukonharjan päiväkodin esikouluryhmän lasten väliselle vuorovaikutukselliselle sukupolvien kohtaamiselle sekä yhteistoiminnalle.

Kehittämistyössäni yhteistoiminnallisella työtapamallilla tavoitellaan lasten ja vanhusten vuorovaikutuksen ja kokemusten vaihtamisen lisääntymistä arkisessa kanssakäymisessä yhteisen tekemisen ja toiminnan avulla. Tavoitteena on edistää sukupolvien välistä yhteistyötä ja saada lapsille kokemuksia vanhuksista ja heidän elämästään. Lisäksi tavoitteena on edistää lasten ja vanhusten kanssa työskentelevien työntekijöiden yhteistyötä. Tarkoituksena on, että luodun toimintamallin avulla lasten ja vanhusten välinen vuorovaikutuksellinen yhteistoiminta vakiintuu palvelukeskuksessa käytettäväksi toimintatavaksi. Hyvä lopputulos syntyy ihmisten yhteisten pyrkimysten ja yhteisen tahdon lopputuloksena (Projekti - opas 2001, 17). Kuviossa yksi sivulla 15, on kuvattuna tarkemmin kehittämistyöni tavoitteet, kehittämistehtävät sekä kehittämistyön kokonaisuus.

Kuvio 1. ”Matka joulun, matka muistoihin.” Sukupolvien välistä kohtaamista kehittämistyön kokonaisuus.

Yhteisen toiminnan vähäisyys eri-ikäisten ihmisten välillä antaa loistavan mahdollisuuden uuden kehittämiselle. Toimintaa suunnataan pääasiassa samanikäisille ihmisille ja eri sukupolvien ylittäviä rajoja haastetaan harvemmin. On tärkeää, että lapset ja vanhukset saavat kokemuksia kiireettömästä ja ystävällisestä vuorovaikutuksesta. Tärkeiden ihmissuhteiden luominen ja säilyttäminen on tärkeää läpi koko elämänkaaren (Ukkonen - Mikkola 2011, 123, 132; Siltala 2013, 82–86).

Tämän kehittämistyöni tarkoituksena on mahdollistaa ja tukea vuorovaikutusta eri sukupolvien välillä luovien ja toiminnallisten menetelmien keinoin. Oleellista on, että tarpeet tulee tyydytetyksi yhdessä toimimisen ja yhdessä olemisen

kautta. Vastavuoroinen aktiivisuus on merkittävää. Lapsen tarpeet ja kasvami-
sen tuki täytyvät ihmissuhteiden välityksellä. Lapsi kypsyy vain toisen ihmisen
kautta, ei pelkästään tiedon tai välineiden varassa. Tärkeintä on arkinen teke-
minen ja yhdessäolo (Tamminen 2004, 73).

2.3 Toimintaympäristö ja toimijat

Olen toteuttanut kehittämistyöni Palvelukeskus Ruskan kuntoutuskodin toimek-
siannosta yhteistyössä yksityisen Kukonharjan päiväkodin kanssa. Lapset ja
vanhukset kokoontuvat palvelukeskuksessa ja toimintatuokiot sisällytetään
osaksi kuntoutuskodin asiakkaiden viikko-ohjelmaa. Kehittämistyöni toteutui
vuoden 2015 marras- joulukuun aikana.

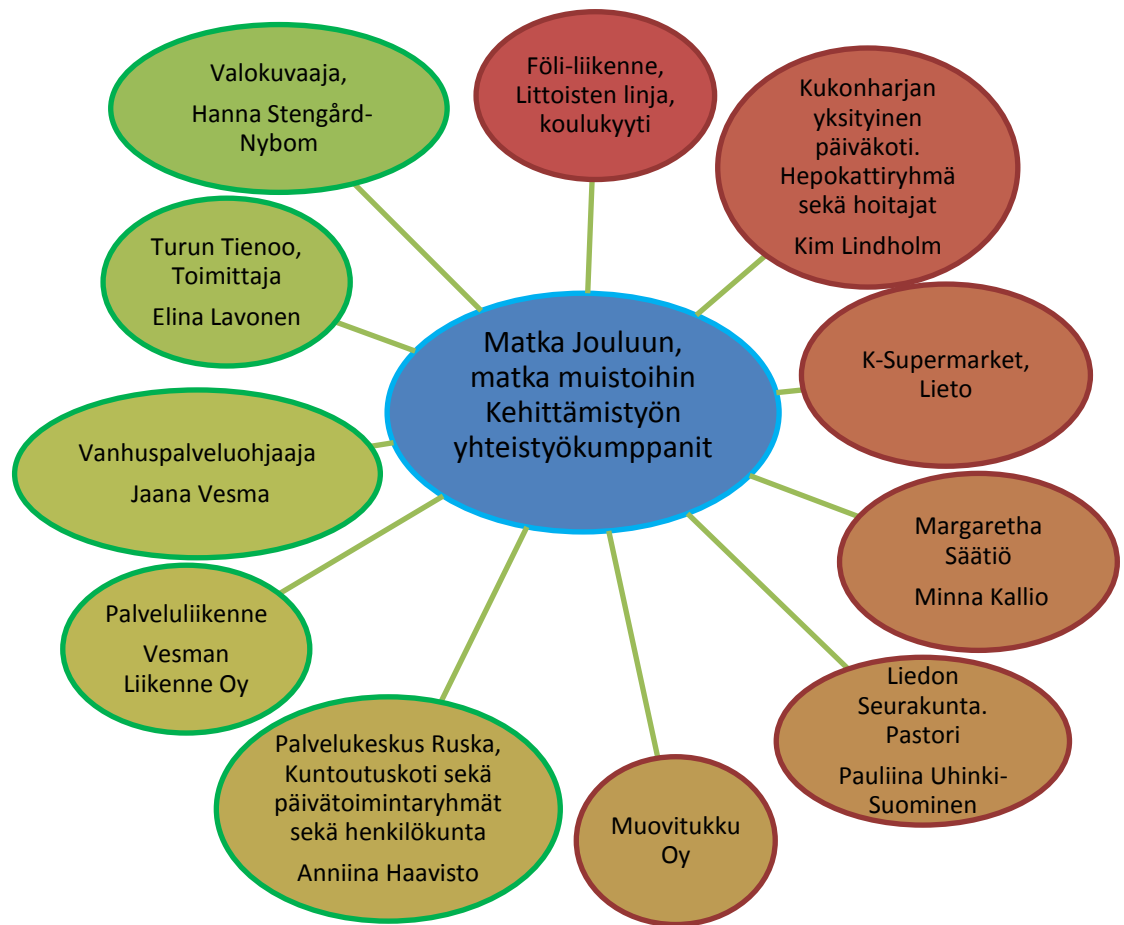
Palvelukeskuksessa toimiva kuntoutuskoti tarjoaa kuntouttavaa lyhytaikaishoi-
toa omaishoidettaville, kotihoidon asiakkaille ja muille lyhytaikaisesta hoidosta
hyötyville. Kuntoutuskodin toiminta- ajatuksena on tukea asiakkaiden toiminta-
kykyä, jotta he pystyisivät asumaan pidempään omassa kodissaan. Hoitajakson
ajatuksena on lisäksi mahdollistaa asiakkaan omaisille hengähdystauko hoita-
misessa. Lyhytaikaishoitajakso kestää pääsääntöisesti maanantaiaamusta per-
jantai-iltapäivään. Myös lyhyemmät jaksot ovat mahdollisia, esim. yhden päivän
kestävä hoitokontakti. Viikonloppuisin palvelukeskus on suljettu. Kuntoutusko-
dissa on asiakkaita vaihtelevasti keskimäärin 6-12 henkilöä viikossa. (Kuntou-
tuskodin esite 2015.)

Kuntoutuskodin keskeisiin arvoihin kuuluvat asiakaslähtöisyys, yhteistyökyky
sekä toisen ihmisen kunnioittaminen. Kuntouttava työote on päivittäisten toimin-
tojen lähtökohtana. Kuntoutuskodin asiakkaista huolehtii moniammatillinen hen-
kilökunta. Kuntoutuskodin vahvuuksia on vastaavan sairaanhoitajan ja kuuden
hoitajan työtiimi, jossa kunkin hoitajan omia vahvuuksia osataan hyödyntää
ammattitaitoisesti päivittäisessä hoitotyössä kohdatessa asiakkaita. (Kuntou-
tuskodin esite 2015.)

Kukonharjan päiväkoti on yksityinen päiväkoti, joka tarjoaa lapselle hyvän ja välittävän ympäristön kasvaa ja kehittyä. Ammattitaitoinen henkilökunta ottaa huomioon yksilöllisesti lapsen tarpeet eri ikäkausina. Luonto- ja ympäristökasvatus ovat näkyvästi esillä päiväkodin toiminnassa. Kukonharjan päiväkoti tekee monipuolisesti yhteistyötä eri toimijoiden kanssa. Erilaiset yhteistyömallit nähdään vuorovaikutustaitoja tukevana ja lisäävänä rikkautena lasten arjessa eri ikäkausina. Kukonharjan päiväkoti toimii sosiaalisena lapsuuden näyttämönä, jossa lasten elämä näyttäytyy kaikessa rikkautessaan. (Lindholm 2015.)

Kehittämistyöni toiminnan järjestymisen suhteen ja toimintahetkien kustannuskysymyksiin liittyen olin yhteydessä eri yhteistyötahoihin. Lähestyin yksityisiä palveluntarjoajia tarjoten heille mahdollisuutta olla mukana kehittämistyöni toteutumisessa. Yhteyden ottoihini, suhtauduttiin hienosti ja kehittämisideani otettiin vastaan lämpimästi ja innostuneesti. Tämä toimi sekä kannustimena, että antoi kehittämistyölleni laajemmat mittakaavat. Kuviossa kaksi, sivulla 18 on kuvattuna kaikki mukana olleet yhteistyökumppanit.

Kuvio 2. "Matka joulun, matka muistoihin" - kehittämistyön yhteistyökumppanit.

3 KEHITTÄMISTYÖN TIETOPERUSTA

3.1 Lapsuus ja vanhuus elämänvaiheina

Lapsuus ja vanhuus ovat elämän ääripäitä, niissä on myös nähtävissä joitakin samankaltaisuuksia. Sekä lapset, että vanhukset tarvitsevat usein osakseen toisten ihmisten apua sekä ylipäättään muita ihmisiä ympärilleen (Tamminen 2004, 46). Ikävaiheiden erona on, että lapset ovat luonnollisesti kehityksen alussa ja vanhusten toimintakyky puolestaan heikkenee. Niin lapsilla kuin vanhuksellakin voi olla huoltaja ja molempien ikäryhmien päivä on usein rytmitetty laitoksissa. (Ukkonen - Mikkola 2011, 26–28.) Lasten ja vanhusten päivittäisissä toiminnoissa on nähtävissä hyvin paljon samankaltaisuutta, minkä johdosta voimme päätellä, että lapset ja vanhukset voivat saada toisiltaan paljon yhteisen tekemisen merkeissä. (Ukkonen - Mikkola 2011, 157–158.)

Lapsuus on perustan luomista kaikelle kehitykselle. Pienen lapsen kehitys on kokonaisvaltaista. Lapsen kehityksen perustana on hänen ja häntä hoitavan aikuisen keskinäinen vuorovaikutus. (Tamminen 2004, 41–42.) Alle kouluikäinen lapsi tarvitsee toisten lasten lisäksi aikuisten kanssa käytäviä vuorovaikutussuhteita. Koska pienellä lapsella ei ole vielä kykyä ja taitoja selviytyä haastavista vuorovaikutustilanteista, tarvitsee lapsi aikuisen ohjausta (Mikkola & Niivalainen 2009, 19–20).

Lapsen persoonallisuuden eri alueet, motorinen, kognitiivinen ja sosioemotionaalinen, kehittyvät jatkuvassa keskinäisessä vastavuoroisessa suhteessa vastavuoroisuus on inhimillisen vuorovaikutuksen perusominaisuus. (Sääkslahti 1999, 322.) Vastavuoroisuutta vaaditaan ihmisten keskinäisessä kanssakäymisessä, koska sen ajatellaan olevan ainoa mahdollisuus inhimilliseen eheyteen (Tamminen 2004, 47). Syntymästään saakka lapsi on heti aktiivinen aloitteentekijä, joka ilmoittaa tarpeistaan erilaisilla itkulla. Pieni lapsi hakee itkullaan häntä hoitavan aikuisen huomiota. Voidaan siis ajatella, että kyky tuottaa ääntä ja ky-

ky ilmaista tarpeistaan auttaa pientä lasta muodostamaan vuorovaikutuksellisia suhteita jo hyvin varhaisessa vaiheessa. (Tamminen 2004, 48–49.)

Varhaisiin ikävuosiin kuuluu kielen oppiminen, jolla katsotaan olevan merkitystä sosiaalisessa vuorovaikutuksessa, oppimisessa ja ajattelussa. Ilman kielellisiä taitoja lapsen on vaikea olla ymmärrettävässä vuorovaikutussuhteessa toisiin ihmisiin sekä ilmaista itseään ymmärrettävästä. Lapsen varhaiset ikävuodet ovat merkityksellisiä myös taiteellisten lahjojen kehittymisessä. Erilaisten luovi- en taitojen kehittyminen alkaa jo varhaislapsuudessa. Aktiivinen kädentaitojen harjoittaminen vahvistaa ja tukee lapsen itsetuntoa ja kykyä toimia luovasti. Varhaislapsuudessa alkaa myös sosiaalistaminen ja sosiaalistuminen kulttuuriin, arvoihin ja asenteisiin. Toimintamallien antaminen nähdään merkittävänä asiana, jolla on käyttäytymistä suuntaavia vaikutuksia. (Ruoppila 2008a, 30, 33, 37.)

Lapsuus on oma erityinen elämänvaihe, eikä se ole pelkästään valmistautumista kasvuun ja kehitykseen lapsesta nuoreksi ja siitä aikuiseksi. Lapsuudessa muun muassa luovuus, mielikuvitus ja leikkimisen taito ovat asioita, joita tulisi vaalia mahdollisimman pitkään. Rakennamme lapsena mielikuvia eri asioista ja tilanteista ja säilytämme ne omina mielikuvinamme hyvin pitkään (Griswold 2006, 1-4, 121). Lapsi syntyy aina ympäröivään yhteiskuntaan, kulttuuriin ja johonkin perheeseen. Suhtautumisemme muihin ihmisiin tai maailmaa kohtaan juontuu lapsuudestamme, sillä lapsuus säilyy meissä aikuisuuteen. Lapsena koetut asiat säilyvät muistoissamme pitkään. Kyky heittäytyä lapselliseksi vanhemmalla iällä vaatii taitoa ja leikkimielisyyttä. (Griswold 2006, 3-4, 125; Vilen ym. 2007, 10–12.)

Lapsi oppii ja kehittyy, kun hän saa kokea erilaisia asioita. Se, että lapsi voi oppia mahdollisimman paljon erilaisia asioita on jo perustarpeena lapselle erittäin palkitsevaa (Tamminen 2004, 51). Luontaisesti lapsi on utelias ja oppii uutta vuorovaikutuksessa muiden kanssa. Aktiivisesta vuorovaikutuksesta kasvaa vähitellen ihmissuhde, jonka tärkeys riippuu vastavuoroisuuden onnistumisesta

(Tamminen 2004, 51). Lapsi tarvitsee kokemusten sisäistämiseen ja syventämiseen vuorovaikutuksellisia suhteita muiden lasten ja aikuisten kanssa (Tamminen 2004, 51). Lapselle on tärkeää saada pohtia kokemiaan asioita muiden kanssa. Havainnoinnilla, keskusteluilla ja piirrosten kautta voidaan saada selville lasten mielenkiinnon kohteet, heitä kiinnostavat asiat ja mieltä askarruttavat ajatukset (Griswold 2006, 3-4, 124–125). Lapsen oppiminen ja kehittyminen ovat vuorovaikutuksessa keskenään jatkuvasti. Lasten olisi hyvä saada kokemuksia eri ympäristöstä ja erilaisten ihmisten kanssa kohtaamisista. Kiireettömässä ympäristössä tulisi myös keskustella erilaisista asioista avoimesti lasten kanssa. (Karling ym. 2008, 197, 208.)

Lapsuuden tärkeimpinä kehitystehtävinä leikki-ikä ja varhaiskouluiän kynnyksellä ovat minäkäsityksen kehittyminen, itsetunnon kehittyminen, sukupuoliroolit, omatunnon kehittyminen sekä moraalien ja arvojen kehittyminen. Kehitystehtäviin kuuluu myös ikätovereiden kanssa toimiminen, työperiaatteen oppiminen sekä maskuliinisen tai feminiinisen sosiaalisen roolin oppiminen. Kehitystehtävä on käsitteellinen apuväline, ihmisen kehityksen jäsentämiseen. Kehitystehtävä on onnistunut, kun se tuottaa onnellisuutta ja edellytyksiä uusien kehitystehtävien täyttämiseksi. Lapsi oppii aikuisen esimerkin kautta. Aikuinen tuo lapselle ihmiselämää rakentavaa vastavuoroista ymmärrystä ja edellytykset uuden oppimiselle (Tamminen 2004, 13).

Vanhuusvaihe on jaettu kolmanteen, neljanteen ja viidenteen ikään pidentyneen elinajan seurauksena. Ikävaiheet erottuvat toisistaan toimintakyvyn ja palvelutarpeen perusteella. Palvelutarpeen määrittely ikävaiheita käyttäen johtaa usein virhetulkintoihin, koska vanhukset eroavat toisistaan terveydentilan, toimintakyvyn, elämäkokemuksen, taloudellisten sekä sosiaalisten voimavarojen suhteen (Helin 2002, 39). Kolmanneksi iäksi katsotaan lukeutuvan 60–74 (tai 79) -vuotiaat, neljanteen ikään 75–85-vuotiaat ja viidennessä iässä ovat 86-vuotiaat ja vanhemmat. Vanhenemiseen liittyy sekä myönteisiä että kielteisiä seurauksia. Kielteisenä seurauksena toimintakyky heikkenee, mutta ikääntymisen positiivisena ulottuvuutena elämäkokemus, taidot ja viisaus lisääntyvät. Vanhus

saattaa joko tietoisesti tai tiedostamatta kiinnittää huomionsa ympärillään myönteisiin asioihin, mikä jo itsessään pitää yllä käsitystä omasta pystyvyydestä, kompetenssista (Helin 2002, 40). Vanhuksilla on sosiokulttuurisia, ympäristöön liittyviä sekä henkisiä voimavaroja. Hiljaisen tiedon ja muistelun merkitys korostuvat ikääntyessä. (Sarvimäki & Heimonen 2010, 17, 19, 27.)

Vanhuus merkitsee hitaampaa tai nopeampaa fyysisen ja psyykkisen kunnon heikentymistä. Vanhenemiseen liittyy myös erilaisia sairauksia. (Jyrkämä 2001, 268.) Vanhuus on rajattu yleensä eläkeiän eli 65 ikävuoden perusteella, mutta fyysinen toimintakyky säilyy melko hyvin 75 ikävuoteen saakka, jolloin vanhusnimitystä olisi tarkoituksenmukaista käyttää vasta 75 vuotta täyttäneistä (Lipponen 2004, 23).

Vanhuuden tärkeimpinä kehitystehtävinä koetaan menetysten kohtaamiset, uusien kestävien ihmissuhteiden rakentuminen, aktiivisuuden säilyttäminen iän aiheuttamista toimintakykyrajoitteista huolimatta, elämän rajallisuuden tiedostaminen sekä oman elämänkulun näkeminen osana suurempaa kokonaisuutta. Toisaalta vanhenemiselle tyypillistä ja suotavaa on että, vanhus pikkuhiljaa siirtyy syrjään, jättäen tilaa nuoremmille ihmisille, tuleville sukupolville (Heikkinen & Marin 2002, 28). Osana vanhuuden kehitystehtävää nähdään myös oman ajattelun passivoituminen ja valmistautuminen kuoleman kohtaamiseen (Ruoppila 2008b, 402).

Riittävä jatkuvuuden tunne suhteessa itseensä, elettyyn ja elämättömään elämään ovat keskeisinä pidettyjä ikääntyvän ihmisen elämässä. Omien muistojen ja eletyn elämän ymmärtäminen ja hyväksyminen lisää tutkitusti ihmisen itsetuntoa. Ihminen itse vaikuttaa elämäntavallaan vanhenemiseensa ja erityisesti psyykkisillä, sosiaalisilla sekä liikunnallisilla toiminnoilla voi lisätä elinvuosien määrää. (Ruoppila 2008b, 402, 407.) Vanhenemismuutoksien katsotaan olevan sidoksissa sukupuoleen. Naiset rakentavat keskimäärin enemmän sosiaalisia suhteita, ja pysyvät näin aktiivisempina yhteiskunnan jäseninä tutkitusti pidempään kuin samanikäiset miehet. Naisten sosiaalisentoimintakyvyn katsotaan olevan selvästi parempi kuin miesten. (Ruoppila 2008b, 403.)

Sosiokulttuurisessa vanhuskäsitelmässä vanhenemista pidetään historiallisena, kulttuurisena ja sosiaalisena ilmiönä. Vanhus kokee elämänsä merkitykselliseksi toimiessaan kulttuurisiirtäjänä. Kulttuuri siirtyy seuraaville sukupolville kasvatuksen välityksellä, se mitä haluamme siirtää seuraaville sukupolville on meistä itsestä kiinni (Lievegoed 1995, 148). Kun vanhus on olemassa, hän on aina suhteessa johonkin. Vanhuksella on oikeus ihmisenä olemisen elinpiiriin ja ympäristöön, johon liittyvät vahvasti muistot ja tunteet. (Näslindh - Ylispangar 2012, 15–18.) Sosiokulttuurisen vanhuskäsitelmän mukaan vanheneminen on uusi mahdollisuus ja se korostaa sen moninaisuutta. Ikääntymisessä kiinnitetään huomio vahvuuksiin ja voimavaroihin. (Koskinen 2007, 36.) Tärkeää on olemassaolon ydinkysymys: miten vanhus voi kokea, että elämällä on tarkoitus, ja että hän on muille ihmisille merkityksellinen (Lievegoed 1995, 94; Näslindh - Ylispangar 2012, 15).

Yhteiskunnan tarkastelu vanhuuden yhteydessä on erityisen tärkeää silloin, kun taloudelliset, sosiaaliset ja kulttuuriset muutokset ovat nopeita (Jyrkämä 2003, 13). Väestö ikääntyy ja ikääntyvien elämänlaatu tulee ottaa huomioon kaikessa yhteiskunnallisessa suunnittelussa. Varhainen puuttuminen sekä toimintakykyä ylläpitävä toiminta ennaltaehkäisevät ongelmien kasaantumista. Mielenkiintoisen toiminnan avulla vanhuksat pystyvät säilyttämään eheytensä elävään maailmaan. Aktiivista elämää viettävät vanhuksat ovat tutkitusti terveempiä (Lievegoed 1995, 94).

Vanhempien ihmisten arvostus vähenee ja sukupolvien välinen kunnioitus sekä yhteenkuuluvuus heikkenevät, jos ikääntyneitä pidetään vain yhteiskunnan taakkana ja omissa oloissaan. Palvelurakenteet vaativat muutosta, jotta uudentyyppiset ehkäisevät ja kuntouttavat työmenetelmät voivat toteutua. Yhteistoiminta eri sukupolvien kesken toimii kumpaankin suuntaan tuottaen positiivisia tuloksia. Lapsi on realisti, nuori idealisti, keski-ikäinen skeptikko ja vanhus mystikko, ”oppi ja ikä kaikki”. (Lievegoed 1995, 94–95; Eloranta & Punkanen 2008, 7.)

3.2 Sukupolvityö

Sukupolven käsitettä voi lähestyä monella eri tavoin. Yleisimmillään ja yksiker-
taisimmillaan sukupolvi erottaa lapset aikuisista. Sukupolven merkityksen nojal-
la voimme sijoittaa itsemme johonkin sukupolveen (Alanen 2001, 98). Biologi-
sesti toisilleen sukua olevat muodostavat peräkkäisten sukupolvien ketjun eli
suvun vanhemmat, lapset ja lapsenlapset muodostavat kukin oman sukupol-
vensa ja edustavat täten sarjassa samaa sukulaisuusastetta (Alanen 2001, 98),
tällöin sukupolvella viitataan sukulaisuuteen.

Laajassa merkityksessä sukupolvi voi tarkoittaa saman ikäisiä ja samaan ai-
kaan eläviä ja eläneitä ihmisiä. Näin sukupolvittamalla ihmiset voidaan sijoittaa
eri kohtiin historiallista aikaa. Lisäksi voidaan myös olettaa, että heillä on yhtei-
siä kokemuksia ja samankaltaista ajattelua. Sukupolvi muodostuu saksalaisen
Karl Mannerheimin ajatusten mukaan silloin, kun ihmiset elävät saman historial-
lisen tapahtuman ja kokevat sen itselleen merkitykselliseksi (Alanen, 2001,
102,105; Ukkonen - Mikkola 2005, 17). Arkikielessä sukupolvi-termi luokittaa
ihmisiä yhdistävien tai erottavien piirteiden, ominaisuuksien tai tunnusmerkkien
mukaan, toteaa Ukkonen - Mikkola (2011, 16–20.) tutkimuksessaan.

Sukupolvi käsitettä lähestyttäessä voidaan puhua myös ikävaihe- tai ikäryh-
mäsuikupolvista, joilla tarkoitetaan tietyn yhteiskunnan lapsia, nuoria, keski-
ikäisiä ja vanhoja riippumatta siitä, ovatko he sukua toisilleen (Korhonen 2006,
52–53, 57; Ukkonen - Mikkola 2011, 17). Määritelmässä sukupolvi erottaa kyl-
mästi lapset aikuisista. Sukupolvet ovat jatkuva ketju suvun näkökulmasta, jos-
sa elämä siirtyy vanhemmilta edelleen seuraavalle sukupolvelle eli lapsille. Su-
kupolvien saatossa sukupolvelta toiselle siirtyvät tavat, uskomukset, tottumuk-
set, nimet, symbolit, talot ja tavarat ja kaiken tämän mukana joskus salaisuuk-
siakin. Jaetut kokemukset muokkaavat sukupolven käyttäytymistä, erilaisia
mieltymyksiä sekä muistoja (Korhonen 2006, 52–53).

Yhteiskunnallisena käsitteenä sukupolvi määritetään iän ja elämänkaaren mukaan ja sillä tarkoitetaan tiettyä samanikäistä ikäpolvea. Tietty ikäryhmä muodostaa oman sukupolven samankaltaisten elämäkokemusten kautta. Tämä ei kuitenkaan tarkoita sitä, että saman ikäpolven ihmiset ajattelisivat samalla tavalla (Korhonen 2006, 53). Sukupolven käsite on hyvä ymmärtää useasta näkökulmasta, esimerkiksi kasvatusta ajatellen. (Korhonen 2006, 52–54.)

Ukkonen - Mikkola (2011, 25) nostaa esiin kysymyksen eri ikävaiheiden rajojen määrittelyn vaikeudesta. Missä vaiheessa siirrymme lapsuudesta nuoruuteen, kannamme vastuun aikuisina ja vanhenemme? Yleisesti näitä termejä on hankala määritellä, joten siksi kysymys on oleellinen. Sosiaalisesta iästä puhuttaessa voidaan viitata sekä yksilöiden elämänvaiheisiin, erilaisiin rooleihin, että sosiaaliseen asemaan yhteiskunnassa (Rantamaa 2006, 55). Olemme aina vanhempiemme lapsia, olimmepa minkä ikäisiä tahansa. Toisaalta meillä on aina myös vanhemmat ja isovanhemmat, vaikka he eivät olisikaan enää elossa.

Oman kehittämistyöni vanhukset edustavat sodankäynyttä sukupolvea, heidän lapsuusmuistonsa ajoittuvat samoille vuosikymmenille ja kaikilla mukana olleilla on muistoja liittyen sota-aikaan. Kehittämistyöni lapsiryhmä sijoittuu hyvinvoivaan yhteiskuntaan. Omassa kehittämistyössäni sukupolvi käsite tarkoittaa saman ikäluokan ihmisiä. Mukana on kaksi eri sukupolvea, 6-vuotiaat esikoulu-laiset sekä toimintakyvyltään omatoimiset ja virikkeelliset, mutta kuitenkin iäkkäät 80–96 vuotiaat vanhukset.

Sukupolvityöllä tarkoitetaan eri sukupolvien kohtaamista ja yhteen saattamista niin, että samalla vahvistetaan ihmisten keskinäisiä vuorovaikutussuhteita sekä yhteisöllisyyttä. Aktiivinen osallistuminen antaa yksilölle valmiuden selviytyä elämänkaarellisista kehitystehtävistä. Puhutaan sosiaalipedagogiikasta, jonka avulla tehdään tärkeää identiteettityötä, työstämällä esimerkiksi omaa elämäntarinaa. Yksilöiden käsitys itsestä rakentuu eri roolien kautta, vuorovaikutuksessa toisiin ihmisiin, eri yhteisöihin sekä yhteiskuntaan. On tärkeää auttaa ihmistä tunnistamaan omat voimavaransa elämänkaaren eri vaiheissa sekä auttaa yksilöitä käyttämään niitä elämänsä tukena (Andreev & Salomaa

2005, 163). Sukupolvityö on osa sekä kulttuurisen, että sosiaalisten kokemusten jakamista ja yhdessä kokemista. Usein oman ikäisten toimintaa ja ajatusmaailmaa on helpompi ymmärtää kuin muiden. Sukupolvityön taustalla onkin tarkoitus lisätä eri-ikäisten tietoisuutta toistensa elämästä, jolloin se voi avata uusia katsojakantoja elämään sekä antaa asioille erilaisia merkityksiä ja tarkoituksenmukaisuutta. Omassa kehittämistyössäni sukupolvityö on lasten ja vanhusvälisten välisen vuorovaikutuksellisen yhteyden mahdollistamista ja myös vahvistamista. Sukupolvityön tarkoituksena on ajatusten mukaisesti huomioida vastavuoroisuuden periaate eikä vain saattaa yhteen kahta äärisukupolvea: sekä lapsilla, että vanhuksilla on paljon annettavaa ja jaettavaa toisilleen. (Andreev & Salomaa 2005, 163–164.)

Kaikissa yhteiskunnissa on ollut aina sukupolvien kiertokulkua, jonka nähdään koostuvan kolmen eri sukupolven välisestä yhteydestä. Elämä on perustunut ketjuun, jossa nuori sukupolvi kasvaa elämään, aikuisten tehtävä on kantaa vastuuta ja vanhimmalla sukupolvella on perinteen välittämisen tehtävä sekä valmistautuminen elämästä poistumiseen. Tämä ketju on luonut perustaa vanhusvälisten kunnioittamiselle. (Lindqvist 2002, 239; Ukkonen - Mikkola 2006, 25.)

Sukupolvityöllä voidaan monipuolistaa ja pitää yllä ihmisten välistä kanssakäymistä eri-ikäisten ihmisten välillä. Sukupolvityöskentely lisää yhteenkuuluvuuden tunnetta, sekä auttaa kulttuuri- ja muiden perinteiden siirtämisessä ihmiseltä toiselle. Luomallaan yhteisöllisyydellä ja kohtaamisilla sukupolvityö tukee kokonaisuudessaan ihmisten hyvinvointia sekä elämässä viihtymistä. Sukupolvityö liittyy elämänkaaren ääripäät yhteen. Sukupolvityö nähdään tärkeänä myös päiväkotikäisille, koska sen nähdään lisäävän vanhusmyönteisyyttä sekä lisäävän sukupolvien välistä yhteistyötä myös tulevaisuudessa. Sukupolvityön avulla voidaan tarjota mahdollisuuksia uusien verkostojen ja tunnesiteiden löytymiselle. (Suomi 2003, 181–182, 185; Korhonen 2006, 53–54.)

Vanhustyön näkökulmasta sukupolvia yhdistävä työ on luonnollisten yhteyksien edistämistä eri sukupolvien välillä. Myytti vanhuuden viisaudesta elää suomalaisessa kansanperinteessä. Vanhoilla ihmisillä on ajateltu olevan kokemustietoa

arjen eri tilanteista ja kulttuurin ylläpitäminen on ollut vanhimman sukupolven ansiota. Vanhemman ihmisen viisauksia kunnioitetaan ja hänen kertomiaan tarinoita pidetään yllä. Palvelukulttuuri ja kaupunkisuunnittelu ohjaavat ihmisten asumista, elämänlaatua sekä eri yhteistyön mahdollisuuksia. On tärkeää huomioida, että luonnollisten kohtaamispaikkojen luominen kaikenikäisille olisi ensiaskel sukupolvien yhteistyöhön ja yhteen saattamiseen. Erilaisten palveluiden suunnittelussa on hyvä ottaa huomioon, keskittävätkö palvelut tietyn ikäiset ihmiset palveluiden läheisyyteen ja näin rajaa muut ulkopuolelle. Palveluiden suunnittelussa huomioitavaa on, että tilaa olisi kaikenikäisille, tämä lisää erikäisten ihmisten kanssakäymistä arjessa. (Suomi 2003, 180–182.)

Hoiva- ja hoitokulttuureissa eri ikäryhmät erotetaan perinteisesti toisistaan. Lapset sekä nuoret ovat päiväkodeissa ja kouluissa ja vanhuksat keskitetään vanhainkoteihin. Sukupolvitoiminnan lähtökohtana on mielekkään toiminnan järjestäminen, sekä erilaisten toiminnallisten yhteistyötapojen luominen. Huomiota on kiinnitettävä myös toiminnan sisältöön sukupolvien yhdistämisessä, sillä samassa pihapiirissä voi olla päiväkotit ja vanhainkoti, mutta niiden välillä ei ole yhteisiä toimintoja. Kuten jo aiemmin on todettu, lapset saattavat käydä vanhainkodeissa vanhuksille laulamassa, mutta muuten toiminnat pidetään erillään. Erillisten toimintatuokioiden rinnalle tulisi kokeilla yhteistä toimintakulttuuria, jossa toiminnan suunnittelua ja toteutusta tehdäänkin yhdessä. Perusasioita, kuten ruokailu tai ulkoilu, voitaisiin nähdä helposti yhdessä tehtävänä asiana. Lapset ja nuoret voivat saada kiinnekohtia sukupolvien ketjussa, kun he kuulevat aikaisemmista elämäntavoista ja leikeistä. Ihmisten keskinäisessä vuorovaikutuksessa rakentuu sosiaalinen pääoma. (Suomi 2003, 180–182; Lehtilä 2009, 7; Ukkonen - Mikkola 2011, 37–41.)

Eri sukupolvien saattaminen yhteen on tärkeimpiä tavoitteita sukupolvityössä. Muistelutyö on sukupolvityön eräs toimintamuoto, jonka ajatuksena on, että oma elämänkerta ja elämäntarina ovat ainutlaatuisia. Vanhuksat saavat jakaa nuorille elämäntarinoita ja viisauksiaan. Kasvattajana ja opettajana toimiva tuo vanhukselle tarpeellisuuden kokemuksen. On tärkeää, että lapset ja

nuoret voivat saada osansa vanhusten kokemustiedosta. Muistellessaan vanhukset siirtävät nuoremmille sukupolville elämäkokemustaan. Erilaisia kohtaamispaikkoja tulisikin tarjota sukupolvien välille, jotta vuoropuhelu mahdollistuisi ja vanhusten elämäkokemus ja hiljainen tieto siirtyisivät eteenpäin. (Hakonen 2003, 130–131; Hohenthal - Antin 2009, 102–103.)

3.3 Sukupolvien kohtaaminen

Ruoppilan ym. (1999, 345–346) mukaan sukupolvien välisen vuorovaikutuksen kautta lapset saavat kokemuksia erilaisista ihmisistä. Lapsi saa kokemuksia erilaisista ihmissuhteista, joka antaa edellytykset perusturvallisuuden tunteelle. Kokemukset erilaisista ihmisistä on perusedellytys yhteistyötaitojen kehittymiselle.

Viime vuosina sukupolvien välinen vuorovaikutus on noussut kiinnostuksen kohteeksi. Perherakenteen muuttuminen yhteiskunnallisten ja taloudellisten muutosten takia on lisännyt kiinnostusta sukupolvien väliselle vuorovaikutukselle sekä tuonut aiheita näkyväksi. On havaittu, ettei sukupolvien kohtaamisia tapahdu enää luonnostaan. Nämä muutokset ovat vaikuttaneet voimakkaimmin vanhusten sosiaalisiin suhteisiin. Myös lasten kulttuuritietämys on kaventunut. Sukupolvien välisissä suhteissa tarkastelunäkökulmana on ollut auttaminen, vaikuttaminen, vuorovaikutus ja kiintymys. On tutkittu myös, kuinka paljon sukupolvien jäsenillä on vuorovaikutusta muiden sukupolvien jäsenten kanssa. Koko suvun tapahtumia ei järjestetä enää samalla tavalla. Entisten talkootöiden tilalle on otettu yksityiset, ulkopuoliset palveluntarjoajat. Kiireellinen nyky-yhteiskunta ajaa sukupolvet kauemmas toisistaan. Vanhusten sosiaalisissa verkostoissa lapset ovat tärkein ryhmä. Vanhuksen fyysiset rajoitukset eivät estä hänen mieltänsä vapaaseen kuvitteluun, muistamaan tai leikkimieliseen ajatteluun. Lasten ja vanhusten kanssa tapahtuva vuorovaikutus tukee myönteistä muistelua. (Jyrkämä 2001, 306–307; Lipponen 2004, 24–25; Korhonen 2006, 51–52.)

Vuorovaikutus on sanallista tai sanatonta viestintää. Sanallinen vuorovaikutus pitää sisällään kaiken verbaalisen, kielellisen, ilmaisun eli puheen ja kirjoituksen. Sanattomalla eli nonverbaalisella vuorovaikutuksella tarkoitetaan ilmeitä, eleitä, katsekontaktia ja kosketusta. Lasten ja vanhusten keskinäisestä vuorovaikutuksesta merkittävä osa on sanatonta viestintää. Tämä ilmenee muun muassa tavassa, miten vanhukset kohtaavat lapsen vuorovaikutus tilanteessa. Aika usein vanhus kumartuu lapsen tasolle puhuessaan. Tämä useimmiten johtuu vanhuksen heikkenevästä kuulosta, mutta vilpittömälle lapselle viestittää kuitenkin rauhallisesta tavasta kohdata toinen ihminen ja asettua samalle tasolle kohdatessa. Kun puhutaan vuorovaikutuksesta lasten ja vanhusten välillä, on selvää, että ikä tuo väistämättä haasteita vuorovaikutuksen toteutumiseksi. Toisaalta vuorovaikutus toteutuessaan voi olla antoisaa molemmille sukupolville kiteyttää Ukkonen - Mikkola (2011, 124–126) tutkimuksessaan.

Sukupolvien keskinäisellä vuorovaikutuksella on monia merkityksiä. Varsinkin sellaiselle lapselle, jolla ei ole isovanhempia, on vanhuksen kanssa toimiminen hyvin merkityksellistä. Lapset jotka tapaavat vanhuksia erisyistä hyvin harvoin, saavat vuorovaikutuksellisista kohtaamisista tärkeitä vaikutteita. Vuorovaikutuksessa vanhuksen kanssa lapsi saa monipuolisen ja realistisen käsityksen vanhuudesta. Samalla lapsi voi oppia arvostamaan ja ymmärtämään vanhoja ihmisiä. (Ruoppila ym. 1999, 345–347.)

Sukupolvien keskinäiseen vuorovaikutukseen osallistuminen on myös oman keräämäni palautteen mukaan ollut myönteinen kokemus sekä lapsille että vanhuksille. Lapset innostuvat uudesta toiminnasta, rohkaistuivat läheiseen ja aktiiviseen vuorovaikutukseen sekä kuuntelivat mielellään mieleen painuvia tarinoita vanhuksilta.

Ihmisten välinen toiminta ja vuorovaikutus viittaavat yhteisöllisyyteen. Yksilöllisyyden korostaminen ei riitä ihmisten kohtaamisessa ja hoitamisessa. Ihminen tarvitsee toista ihmisistä ja toisen ihmisen ymmärrystä ympärilleen. Sosiaalisia vuorovaikutus-suhteita ja yhteisöllisyyden merkitystä ei saa unohtaa. Keskustelemalla ja kuuntelemalla oma ymmärrys toista ihmistä kohtaan voi laajentua. Nyky-yhteiskunnassa monen ikääntyneen sukulaiset ovat muuttaneet muille

paikka-kunnille tai toiseen maahan. Sukujen sisäinen yhteisöllisyys heikentyy, kun ihmiset eivät ole enää niin läheisiä kuin ennen. Rakentamalla uusia korvaavia ihmissuhteita pidämme yhteisöllisyyttä yllä. (Pulkinen 2002, 160-161; Hakonen 2003, 207; Saarenheimo 2003, 47–49; Eloranta & Punkanen 2008, 189–190.)

Jokaisella ihmisellä on oikeus ihmissuhteisiin, iän ja toimintakyvyn tuomista rajoitteista huolimatta. Oikeus tulla kohdatuksi ja oikeus olla osallisena ja arvostetuna yhteisöissä sekä yhteiskunnassa ovat merkkejä ihmisarvosta kaikenikäisten ihmisten keskuudessa. Osallisuus merkitsee mahdollisuutta vaikuttaa yhteiskunnan sekä oman elinympäristön kehittämiseen. Heikentynyt toimintakyky tai erilaiset asiakkuudet hoitolaitoksissa, eivät saa olla osallistumisen esteenä. Osallistavan toiminnan avulla iäkkäiden hyvinvointia voidaan tukea saattamalla vanhempi ikäpolvi kanssakäymiseen nuorempien ikäpolvien kanssa. (Kivelä & Vaapio 2011, 21.)

Yksi keino sukupolvien yhdistämiseen on sosiokulttuurisen teorian mukaan aktiivinen osallistuminen yhteisöjen toimintaan (Hännikäinen & Rasku - Puttonen 2006, 13). Puhutaan sosiokulttuurisesta innostamisesta. Innostaminen jo luonnostaa synnyttää halua osallistua ja pysyä aktiivisena. Aktiivisen osallistumisen ja osallistamisen kautta ihmiset tulevat tietoisiksi omista taidoistaan ja kyvyistään. Tiedostamiaan vahvuuksia voidaan hyödyntää yhdessä tekemisellä. Sosiokulttuurinen innostaminen on tukemista, joka pyrkii persoonallisten ja yhteisöllisten suhteiden elvyttämiseen, kehittämiseen ja lujittamiseen. (Ukkonen - Mikkola 2011, 31–35.) Sosiokulttuurisessa viitekehyksessä tunnustetaan ja arvostetaan yksilöiden omia kokemuksia, kiinnostusta ja uteliaisuutta (Hännikäinen & Rasku - Puttonen 2006,13).

Myös vanhukset tarvitsevat arvostetuksi ja rakastetuksi tulemisen kokemista. Ihmisen tulisi voida tuntea, että hänen elämänsä muodostaa jatkumon ja arvokkaan kokonaisuuden. Sukupolvityön tulisi suuntautua yksittäisiä tapaamisia syvemmälle luomalla mahdollisuuksia pitkäaikaisempaan toimintaan. Järjestelmällisten kohtaamisten järjestäminen ja suunniteltu yhteistoiminnallinen kokonai-

suus antavat hyvän lähtökohdan yhdessä tekemiseen ja toimimiseen. Tutustuminen omiin juuriin sekä laajemmin historiaan auttaa oman identiteetin hahmottamisessa. Ihmisen on helpompi ymmärtää, kuka hän on. (Ukkonen - Mikkola 2011, 31–35.)

Koskisen (2007, 31) mukaan Ikääntymisen ja eläkkeelle siirtymisen myötä ihmiset menettävät vaikutusmahdollisuuksiaan. Hyvinvoinnin kannalta on kuitenkin tärkeää, että myös tässä elämänvaiheessa annetaan ihmiselle mahdollisuus vaikuttaa yhteiskunnassa. Vanhuksen rooli osallistumisessa ja osallisuudessa on tärkeä. Osallistuminen on aktiivista vaikuttamista tärkeisiin asioihin ja osallisuuteen sisältyy lisäksi kokemuksellisuuden ja mukana olon tunne. Hännikäinen & Rasku - Puttonen (2006, 13) puolestaan määrittelee osallisuuden oppimisen prosessiksi, jossa yksilö toimii aktiivisena sosiaalisten yhteisöjen jäsenenä ja rakentaa identiteettiään suhteessa näihin yhteisöihin.

Osallisuus mainitaan kuuluvan palveluita ohjaaviin arvoihin ikäihmisten palveluiden laatusuosituksessa. On tärkeää nähdä vanhus osallistujana, eikä pelkättään vastaanottajana. Sosiaalisen yhteenkuuluvuuden turvaaminen kuuluu kaikkeen vanhustyöhön, mitä tulisi korostaa vielä enemmän tulevaisuuden työnsuunnittelussa. Kuntien, seurakuntien ja järjestöjen toimijoiden olisi hyvä tehdä yhteistyötä keskenään sekä iäkkäiden omaisten kanssa sosiaalisen hyvinvoinnin edistämiseksi. Kulttuurimme ihanteisiin ja arvoihin kuuluu, että yhteisön heikoimmista jäsenistä pidetään erityistä huolta. Sosiaalisesti aktiivinen, ihmissuhteiltaan rikas ja aktiivisesti osallistuva vanhus nähdään hyvän elämän merkinä. (Kivelä & Vaapio 2011, 106–107.)

4 KEHITTÄMISTYÖN TOTEUTTAMINEN JA TUOTOS

4.1 Kehittämistyön prosessi

Minua oli jo pitkään mietityttänyt miten lasten ja vanhusten yhteistoimintaa voisi kehittää ja lisätä. Näistä lähtökohdista, lähdin työstämään ideaani. Mielestäni lapset ja vanhuksat voivat saada hyvin paljon iloa ja elämän sisältöä yhteisestä toiminnasta. Oma innostukseni yhdessä toimimisesta luovien ja toiminnallisten menetelmien avulla ohjasivat kehittämistyöni suunnittelua vahvasti. Epämääräisen toiveeni kanssa otin yhteyttä Palvelukeskus Ruskan esimieheen Anniina Haavistoon ja rohkeasti esitin hänelle haparoivan ideaani. Ideaani suhtauduttiin myönteisesti ja idea alkoi pikkuhiljaa tarkentua ja löytää omaa paikkaansa.

Yhdessä Kuntoutuskodin henkilökunnan kanssa pohdimme yhteistyön muotoja ja mahdollisuuksia sekä kartoitimme kuntoutuskodin asiakasryhmiä, joihin toiminta olisi kohdennettavissa. Muotoilimme aiheen kehittämistyöhön sopivaksi. Henkilökunnan toiveesta teema yhteistoiminnassa olisi ajankohtaisuuden vuoksi Joulu. Lokakuussa 2015 idea oli jo niin hyvällä mallilla, että teimme toimeksianto sopimuksen opinnäytetyöhöni liittyvästä kehittämistyöstä.

Seuraava askel oli sopivan päiväkotiryhmän löytäminen. Tämän alustavan ajatuksen pohjalta lähestyin minulle jo entuudestaan tuttua Kukonharjan päiväkotia. Päiväkodin johtaja Kim Lindholm näytti myös vihreää valoa idealleni ja toimintakerrat sovittiin monen palaverin jälkeen. Yhteistyössä Palvelukeskus Ruskan henkilökunnan ja päiväkodin henkilökunnan kanssa sovittiin toimintakertojen runko. Ideastani muotoutui Palvelukeskus Ruskan kuntoutuskodin asiakkaiden, vanhusten päivätoimintaryhmän ja Kukonharjan esikoululaisten välinen toiminnallinen kokonaisuus. Toiminnallisen kokonaisuuden ideointi, suunnittelu, toteutus ja arviointi tulivat tehtävikseni.

Tehtäväni ja tavoitteeni oli kehittää ja kokeilla yhteisten vuorovaikutteisten toimintatuokioiden kokonaisuus. Toimintakerrat suunniteltiin ja toteutettiin tämän toiminnan tunnetuksi tekemisen välineeksi sekä sukupolvia yhdistäväksi toimin-

tamuodoksi. Toimintakertojen sisällössä huomioitiin sekä vanhus- että lapsiryhmien toimintakyky sekä iän mukaiset rajoitteet.

Suunnittelin toiminnalliset tuokiot yhteistyössä molempien tahojen kanssa. Suunnittelin toiminnalliset tuokiot, jossa käytin luovia menetelmiä, siten että vanhukset ja lapset toimivat yhdessä. Toiminnan kehittämistä ohjasi ajatus siitä, että lapset ja vanhukset olisivat mahdollisimman paljon vuorovaikutuksessa keskenään.

Toimintakertojen sisällön varmennettua laskin alustavan budjetin toiminnalle ja aloin miettiä miten toiminta rahoitetaan. Otin yhteyttä Margaretha Säätiöön ja sain heidät innostumaan aiheesta. Margaretha Säätiö halusi tukea opinnäytetyöhöni liittyvää kehittämistyötä rahoituksella, jonka käytin materiaalihankintoihin, lasten kuljetusmaksuihin, sekä toimintakertojen dokumentointiin.

Koska pidin aihetta äärimmäisen tärkeänä ja halusin sen herättävän ajatuksia ja keskustelua laajemmaltikin, otin yhteyttä Turun Tienoon toimitukseen ja kysyin innostuisivatko he työstäni ja tulisivatko he seuraamaan toimintaa ja tekemään jutun havaintojen ja haastatteluiden pohjalta. Turun Tienoo toimittaja Elina Lavonen innostui aiheesta ja sovimme toimintakerran johon hänen oli mahdollista osallistua. Sukupolvien kohtaamiset ja yhdessä tekeminen saisi näkyvyyttä lehdessä toimittajan tekemällä jutulla. Juttu julkaistiin Turun Tienoo lehdessä 19.11.2015 ilmestyneessä numerossa (Liite 6.).

Viimeiseksi tehtäväkseni jäi mahdollistaa lasten turvallinen kuljetus Ruskaan. Lasten kuljetus järjestyi kuljetusyhtiö Vesman sekä föli-liikenteen avulla.

Ennen toiminnan alkua tiedotin palvelukeskuksen infoseinällä tulevasta tapahtumasta (Liite 5.). Päiväkoti tiedotti lapsia ja lasten vanhempia keskustelemalla aiheesta päiväkodissa sekä ”reissarin” välityksellä. Olin päivittäin tekemisissä palvelukeskuksen vanhusten kanssa harjoitteluni puitteissa, joten tiesin myös itse kertoa vanhuksille koska lapset tulevat. Niille lapsille jotka olivat mukana toiminnassa, lähti kotiin kysely, jossa kartoitin lasten mielikuvia vanhasta ihmisestä. Kyselyssä ihmeteltiin miltä vanhat ihmiset näyttävät ja mitä he tekevät. (Liite3.) Ennen kaikkea kyselyn avulla halusin kartoittaa lasten mahdollisia pel-

koja vanhuksia kohtaan ja ottaa ne huomioon lasten ja vanhusten kohdatessa. Kyselyn vastauksista voin kuitenkin päätellä, ettei yksikään lapsi kokenut vanhusta pelottavaksi.

Kaikilta toimintaan osallistuneilta pyydettiin kuvauslupa lehteen sekä opinnäytetyöhön. (Liite 1 & 2.)

Kehittämistyöni tarkoituksena oli tukea sukupolvien välistä yhteyttä sekä vahvistaa yhteisöllisyyttä lasten ja ikäihmisten välillä järjestämällä sukupolvien välisiä kohtaamisia luovien ja toiminnallisten tuokioiden välityksellä. Ajatuksenani oli jakaa opinnäytetyön tekeminen niin, että toiminta sijoittuisi loppuvuoteen ja kirjoitustyö alkuvuoteen. Alla kuviossa kolme on kuvattuna kehittämistyöni eteneminen.

Kuvio 3. Kehittämistyöni eteneminen lineaarisen mallin mukaisesti. (Toikko Rantanen 2009, 64).

4.2 Kehittämistyön menetelmät

Erilaiset kehittämistyöt antavat paljon sekä työelämälle, että koulutukselle. Kehittäminen nähdään yhteisenä tavoitteena. (Toikko 2005, 10.)

Tässä kehittämistyössäni kehittämismenetelmänäni käytin kehittämistyöryhmän toimintaa. Kehittämissuunnittelu syntyi työryhmässä tapahtuneen aktiivisen suunnittelun sekä käytännön kokeilun avulla. Toiminnan suunnittelussa ja toteutuksessa käytettiin erilaisia osallistavia, luovia ja toiminnallisia menetelmiä. Osallistavien menetelmien avulla luotiin toimintatuokioita, joissa lapset ja vanukset oppivat toinen toisiltaan ja saivat voimaantumisen kokemuksia.

Arvioinnin tukena kirjasin ylös havaintoja lasten ja vanhusten välisistä vuorovaikutustilanteista toimintatuokioissa. Lisäksi keräsin palautetta sekä suullisesti, että kirjallisesti toimintatuokioihin osallistuneilta lapsilta ja vanhuksilta.

Koko kehittämistyön prosessin ajan pidin oppimispäiväkirjaa, johon kirjasin suunnitelmia, toimintahetkien sisältöjä ja havaintoja kerroista. Kirjasin myös keräämäni palautteen toimintahetkien jälkeen muistiin. Havainnoinnit, haastattelut, palautteet ja oppimispäiväkirja olivat aineistonkeruumenetelmiäni, joita olen voinut hyödyntää kehittämistyöhöni liittyvään arviointiin.

Toiminnallisten osioiden suunnittelun, toteutuksen ja ohjaamisen lisäksi havainnoin päiväkodin lasten ja Palvelukeskus Ruskan kuntoutuskodin, sekä päivätoimintaryhmän vanhusten välistä vuorovaikutusta ja vuorovaikutuksellisten tilanteiden sisältöä. Haastattelemalla keräsin palautetta toiminnasta vanhuksilta, lapsilta ja työntekijöiltä.

Lapset osallistuivat osaltaan toiminnan suunnitteluun alkukartoituskyselyn avulla (Liite 3.) Loppukartoituskysely (Liite 4.) antoi suuntaa tulevaisuudelle, sekä auttoi toiminnan arvioinnissa. Lapset saivat antaa palautetta myös valitsemaansa luovaa menetelmää apuna käyttäen toiminnan viimeisellä kerralla. Lasten vanhemmat saivat osallistua palautteen antoon toimintaa koskien lasten kotiin menneen ”kotiläksyn” muodossa (Liite 4.). Yhteistoiminnan ja vuorovaikutuksen tehostamiseksi lapset ja vanhuksat toimivat työpareina pienryhmissä.

Kehittämistyön suunnittelemisen ja toteutuksen tueksi voidaan laatia työryhmä. Työryhmä koostuu kehittämistyön osalta merkittävimmistä ja oleellisimmista yhteistyökumppaneista. Hyvä ja toimiva työryhmä koostuu erilaisista ihmisistä, jotka uskaltavat tuoda avoimesti omia ideoitaan esille, uskaltavat ajatella toisin samalla kuitenkin hyödyntäen toistensa vahvuuksia. Työryhmässä kehittämistoimintaan sisältyvät erilaiset ajatukset ja intressit kohtaavat ja näitä voidaan yhdessä työstää. (Toikko & Rantanen 2009, 59.) Hyvän lopputuloksen aikaan saamiseksi on tärkeää, että ihmiset toimivat hyvässä, toinen toistaan arvostavassa vuorovaikutuksessa. Tämän kehittämistyön kehittämistyöryhmään

kuuluvat Palvelukeskus Ruskan esimies, kuntoutuskodin henkilökuntaa sekä Kukonharjan päiväkodin johtaja ja Hepokatti-ryhmän lastenhoitajat.

Kehittämistoiminnassa vuorovaikutuksellisuus on tärkeää. Kommunikoimalla ihminen voi luoda vuorovaikutuksellisia suhteita. Kommunikoinnin välityksellä voimme jakaa ja saada palautetta. Kommunikoinnin välityksellä viestitämme kokemuksistamme, ajatuksistamme sekä tunteista, joita koemme. Ääneen puhuttuna kokemukset saavat todellisen merkityksen ja konkretisoituvat muille kuulijoille, kuin myös itselle. Onnistuneimmillaan sekä yksilö että työyhteisö voivat saada lisää itseymmärrystä ja tarkastelemalla omaa toimintaansa suhteessa muiden toimintaan. (Seppänen - Järvelä 2009, 49.)

Havainnoinnilla voidaan saada tietoa yksilöiden, ryhmien tai organisaatioiden toiminnasta. Havainnointia voidaan toteuttaa monella eri tavalla, riippuen kehittämisen tavoitteista (Ojasalo ym. 2014, 42). Havainnoimalla päästään seuraamaan ja tutkimaan todellisessa elämässä tapahtuvia asioita reaaliajassa. Havainnointi on erinomainen välinen kun halutaan tutkia ja seurata ihmisten välistä vuorovaikutusta. Havainnointi voidaan jakaa systemaattiseen havainnointiin sekä osallistuvaan havainnointiin. Systemaattisessa havainnoinnissa havainnoija on ulkopuolinen, kun taas osallistuvassa havainnoinnissa havainnoija osallistuu havainnointikohteen toimintaan aktiivisesti. (Hirsjärvi, Remes & Sajavaara 2010, 213–214.) Osallistuvassa havainnoinnissa tutkija voi olla enemmän tutkijan roolissa tai enemmän toimijan roolissa. Näistä rooleista käytetään nimityksiä havainnoija osallistujana sekä osallistuja havainnoijana. (Metsämuuronen 2008, 43.)

Käytin kehittämistyössäni osallistuvaa havainnointia, jonka avulla olin välillä enemmän osallistujana ja ajoittain enemmän havainnoijana. Suurimmassa osassa toimintahetkistä olin kuitenkin osallistuvana havainnoijana. Ohjasin tiilannetta tai olin mukana keskusteluissa tehden samalla havaintoja vuorovaikutuksesta. Osallistuvan havainnoinnin avulla on mahdollista päästä mahdollisimman lähelle kohdetta, sekä saada todellinen ja luonnollinen kuva esimerkiksi

ihmisten välisestä vuorovaikutuksesta. Tunteet, eleet, ilmeet, äänenpaino ym konkretisoituvat, kun on itse mukana tilanteessa. (Hirsjärvi ym. 2007, 212.) Havainnointi on toimiva tutkimusmenetelmä, sekä keskeinen kehittämisen menetelmä tilanteissa, joissa halutaan tutkia ja kerätä havaintoja ihmisten toiminnasta ja heidän keskinäisestä vuorovaikutuksesta järjestelmällisesti koko prosessin ajan. (Vilka 2007, 38; Ojasalo ym. 2014, 42.).

Havainnointi ja toiminnan ohjaaminen osoittautui hyvin haasteelliseksi kokonaisuudeksi. Vaikka olin tutustunut vuorovaikutusta koskevaan kirjallisuuteen sekä luovien ja toiminnallisten menetelmien teoriaan ja käytäntöön sekä huomioinut toiminnassani osallistuvien toimintakykyyn vaikuttavien asioiden taustaa jäi minulta arvokasta tietoa huomaamatta. Erilaisten eleiden ja lausahdusten huomiointia ja kuulemista on samanaikaisesti ohjaamisen lomassa jäänyt havainnoimatta. Tämä on hyvin arvokasta tietoa ja tässä huomaa alun perin parityöksi suunnitellun kehittämistyön laajuuden käytännössä.

Haastattelulajeja on useampia erilaisia ja jokaisella niillä on oma käyttötarkoituksensa. Haastattelulajit luokitellaan sen mukaan, millainen haastattelutilanne on. Haastattelut voidaan jakaa esimerkiksi strukturoituun eli lomakehaastatteluun, teemahaastatteluun ja avoimeen haastatteluun. Haastatteluja voi toteuttaa yksilöhaastatteluna, parihaastatteluna tai ryhmähaastatteluna. Tiedonkeruun muotona ryhmähaastattelu on tehokas, sillä tilanteesta saadaan tietoja usealta henkilöltä yhtä aikaa. Ryhmähaastattelua analysoitaessa tulee ottaa huomioon kuitenkin ryhmässä vallitseva henki, sekä se, että kaikkien ääntä on kuultu, joku voi dominoida tilannetta. Avoin haastattelu muistuttaa hyvin paljon keskustelua ja sopii tilanteisiin, jotka vaativat syvällistä ajattelua. Haastattelun eri lajeja voidaan myös yhdistää, jolloin saada aikaan tehokas kehittämistyön menetelmä. (Hirsjärvi, Remes & Sajavaara 2010, 208–210.)

Haastattelu on tutkimusmenetelmä, jossa ollaan kielellisessä vuorovaikutuksessa tutkittavan kanssa (Hirsjärvi ym. 2007, 199). Haastattelu on keskustelutilanne, johon kuuluu aina haastattelija ja haastateltava. Haastattelu tapahtuu aina

haastattelijan aloitteesta ja hän myös ohjaa koko ajan keskustelua haluamaansa suuntaan. (Eskola & Vastamäki 2007, 26) Haastattelulla ja keskustelulla on kuitenkin yksi olennainen ero. Haastattelun tavoitteena on kerätä informaatiota tietystä aiheesta, se on siis ennalta suunniteltua toimintaa, jolla on tietty etukäteen määritelty päämäärä (Hirsjärvi & Hurme 2009, 42).

Teemahaastattelu on tutkimusmenetelmä, jossa haastattelu kohdennetaan ja rajataan tiettyyn tai tiettyihin teemoihin, joiden ympärillä keskustelua pidetään. Keskustelun aihepiirit eli teemat ovat ennalta kaikkien osallistujien tiedossa, siksi menetelmästä käytetäänkin nimitystä puolistrukturoitu menetelmä. (Hirsjärvi & Hurme 1988, 36) Kysymysten aihepiirit ovat ennalta tiedossa, mutta kysymysten esittämisjärjestys saattaa vaihdella (Hirsjärvi ym. 1997, 197). Teemahaastattelussa haastattelijan on haastattelun lomassa varmistettava, että hän käy kaikki etukäteen ajatellut teema-alueet läpi. Haastattelijalla on hyvä olla ylhäällä tukilista keskusteltavista asioista, josta voi tarpeen tullen varmistaa. (Eskola & Vastamäki 2007, 28)

Kehittämistyöni haastattelut tapahtuivat tavallisen, luontevan keskustelutilanteen omaisesti, jossa aihe oli tarkkaan kohdennettu itse toimintaan, toimintatuokioiden sisältöön sekä siihen liittyviin ajatuksiin. Haastattelutilanteessa yhdistyi ryhmähaastattelun, teemahaastattelun, että avoimen haastattelun piirteitä. Lapsia haastattelin kyselylomakkeiden avulla (Liite 3 & 4.). Toimintaan osallistuvien vanhusten haastattelutilanteet tapahtuivat heti toiminnan jälkeen yhteisenä keskusteluhetkenä. Haastattelukysymykset on kuvattuna liitteessä 7.

Lapset saivat antaa palautetta kyselyn lisäksi haluamallansa tavalla toiminnasta viimeisellä kerralla. Piirtäminen ja vapaamuotoisen esityksen esittäminen saivat eniten kannatusta. Luovassa palautteessa näkyi selvästi into toimintaa kohtaan sekä positiiviset ajatukset vanhusten kanssa yhdessä toimimisesta. Yhteistoiminta oli hyvin toivottua kummankin osalta. Muutamien vanhusten mietteitä lainatakseni ”Lapset voisivat käydä täällä aina, ovat niin viattomia kultakimpaleita.” ”Lapset tuovat iloa ja piristystä muuten, niin tavalliseen arkeen.”

Toiminnallisuus oli läsnä jokaisessa toimintatuokiossa, sillä se antaa paljon sekä lapsille että vanhuksille. Toiminnallisten menetelmien käytössä lähtökohtana on erilaisten asiakasryhmien välillä syntyvä luonteva vuorovaikutus (Airaksinen ym. 2015, 23). Lapsille toiminnallisuus on luontainen tapa oppia uusia asioita sekä luoda sosiaalisia suhteita. Vanhukset voivat toiminnan kautta ylläpitää omaa toimintakykyään ja kokea siten itsensä arvokkaiksi ja aktiivisiksi tässä yhteiskunnassa. Elämänhistorian ja kokemusten jakaminen auttaa oman elämän prosessoimisessa. (Airaksinen ym. 2015, 23–24.)

Se, miten nopeasti ja rohkeasti lapset tutustuvat ikäihmisiin, riippuu lapsen persoonasta. Lapset, jotka muutoinkin ovat arkoja tutustumaan toisiin ihmisiin, arastelevat myös kontaktin ottamista ikäihmisiin. Samaan aikaan myös ikäihmisten aikaisemmat kokemukset lapsista vaikuttavat vuorovaikutuksen syntyyn lasten kanssa. Toisaalta lapsi voi leikin kautta ottaa helpommin kontaktia ikäihmiseen. Leikki ja erilaiset luovat ja toiminnalliset menetelmät toimivat luonnollisena välineenä vuorovaikutuksessa toteaa Andreev & Salomaa (2005, 165–167).

Vuorovaikutus ikäihmisten kanssa opettaa lapselle sosiaalisia taitoja ja suhteita, jotka ovat yksilön kehityksen perusta. Yhteisöillä voidaan tukea yksilön kokonaisvaltaista kehitystä ja sen vuoksi yhteisöjen tulisi olla sellaisia, jotka vahvistavat yksilön jäsenyyttä ryhmässä. Parhaiten lasten ja vanhusten suhteita parantaa molempien osapuolien miellyttävä yhteistoiminta. (Ukkonen - Mikkola 2011, 122, 123–124, 127.)

Isovanhemmuuden pedagoginen tehtävä on tukea nuorta sukupolvea, ilmenee Lois. M. Collinsin (2014) artikkelista. Vanhuksen on mahdollista siirtää kulttuurista perintöä eteenpäin ja olla keskustelijoita keskinäisessä vuorovaikutussuhteessa kertoo Korhonen (2006, 55) tekstissään. Tärkeänä pidetään läsnäoloa, mutta myös satujen kertomista ja emotionaalisen tuen antamista. Vanhuksilta saa ehdotonta rakkautta, kallisarvoisia neuvoja, kokemukseen perustuvaa tietoa ja moraalisia arvoja sekä he toimivat roolimalleina (Ukkonen - Mikkola 2011, 125).

Ihmisen kasvuun ja kehitykseen läpi elämän vaikuttavat muut ihmiset ja heidän kanssaan luodut vuorovaikutussuhteet. Yksilökehityksen kannalta tärkeänä ovat sukupolvien väliset suhteet. Opimme kokoajan jotain toinen toisiltamme. Eriikäisten ihmisten keskinäisestä vuorovaikutuksesta on hyötyä jopa yhteiskunnalle. Vanhempien sukupolvien kokemuksista, asenteista ja toiminnasta voi nuorempi sukupolvi ottaa oppia. (Korhonen 2006, 54–55.)

Kehittämistyöhöni liittyvissä toimintatuokioissani käytettiin paljon luovuutta. Jokainen sai tuoda oman luovuutensa esille ja loihtien taitojensa mukaisen koristeiden. Askartelimme vanhanajan joulukuusen koristeita ja jokaisesta tuli tekijänsä näköinen.

Luova yksilö pystyy leikkimään ajatuksillaan, materiaaleilla tai käsitteillä. Luova vanhus voi olla monitaitoinen, jolloin hän kykenee tuomaan viisaasti esille persoonallisuutensa kaikkia puolia. Hän voi olla kuin leikkivä lapsi ja samalla viisas havainnoija ja kehittäjä. Luovalla ihmisellä on usein kykyä vaikuttaa positiivisesti muihin ihmisiin ympärillään (Uusikylä 2012, 93). Luova vanhus uskaltaa toimia leikinomaisesti tuntematta häpeää ja syyllisyyttä tekemisestään (Nuutinen 2007, 61).

Olennaista luovuudessa on vapaus, ja se vaatii aikaa. Luovuuteen kuuluu olennaisesti se, että ihminen uskaltaa tehdä jotain itseään syvästi tyydyttävää, jotain uutta ja omaperäistä itselleen ominaisella ja luontevalla tavalla. Jokaisen yksilön ei tarvitse olla luova nero. Usein luova lahjakkuus piilee paikoissa, joista sitä ei osata etsiä: meissä jokaisessa, hyvin tavallisessa ihmisessä (Nuutinen 2007, 60–63).

Yhteisöllisessä ja luovassa vanhustyössä, jossa yhteisötaide on läsnä, luovat prosessit purkautuvat usein kuvina, tarinoina ja runoina. Luova toteuttaminen edellyttää vapaata ilmapiiriä ja tilaa, jossa ei ole esteitä ja valmiiksi luotuja normeja eikä toiminnan ahtaita tavoitteita. Taide voi toimia vapaassa keskustelussa vanhusten muistojen avaajana, jolloin erilaisten kokemusten jakaminen mahdollistuu. Vanhusten luova keskustelu menneisyydestä ja kokemuksista antaa

myös hyvän taustan taidelähtöisen toiminnan organisoimiselle. (Nuutinen 2007, 62.)

Sukupolvelta toiselle välittyvät muistot säilyttävät ja muokkaavat menneisiin aikoihin liittyviä kertomuksia. Muistelu avaa mahdollisuuden ymmärryksen väylään sekä menneeseen, että nykyiseen koska muistot ovat aina läsnä nykyisyyttä. Muistelutyö auttaa ymmärtämään, että kaikkia nykyisyyteen liittyviä kulttuurisia ja yhteiskunnallisia muutoksia ei tarvitse ymmärtää, eikä välttämättä ole tarpeen edes hyväksyä (Korkiakangas 2002, 183). Muistot ovat erityinen rikkaus, niissä ovat läsnä menneisyys, nykyisyys ja tulevaisuus (Näslindh- Ylispangar 2012, 17).

Nuutinen (2007, 64) toteaa että elämä ei ole valmiiksi annettuja normeja tai käyttäytymiskaavoja, vaan prosessi, johon ympäristömme ja sosiaaliset suhteemme alati vaikuttavat. Elämän ymmärrettäväksi tekeminen tapahtuu kertomalla elämästämme muille ihmisille, tulemalla kuuluksi sekä samalla kohteeksi, josta kerrotaan. Tämä kertomus, narratiivi, elämästämme on nimeltään elämänkerta, jossa hyödynnämme kulttuurimme meille tarjoamia kertomuksia tai tarinavarantoja. Ei ole olemassa kahta samanlaista elämänkertaa tai kertomusta.

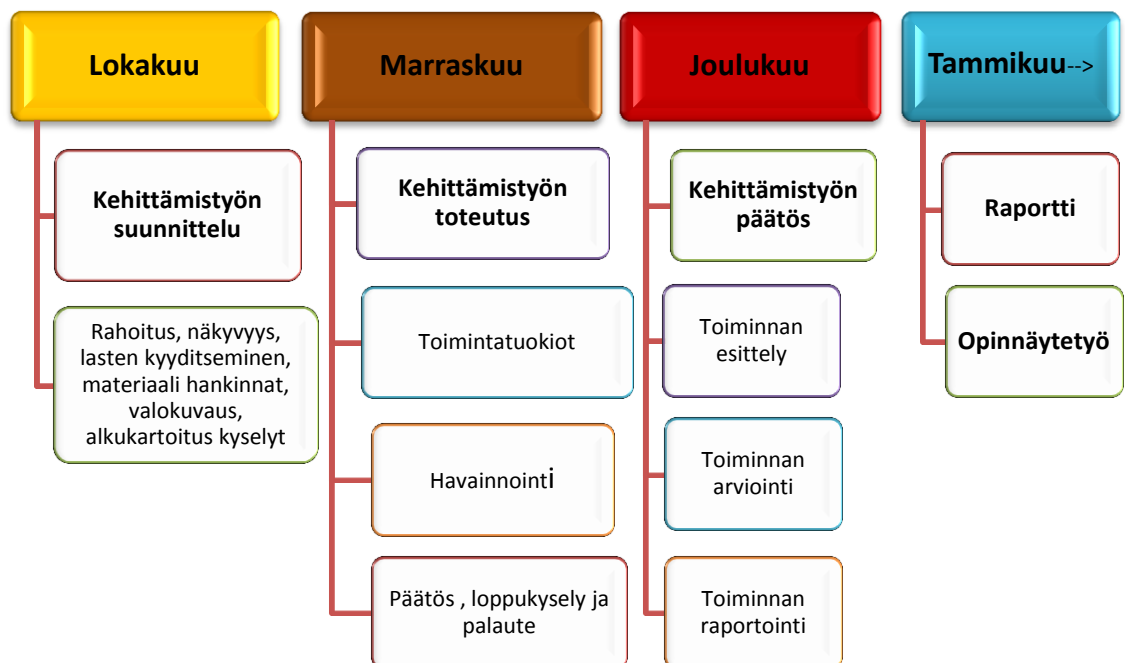
Aiemmista tutkimuksista voidaan päätellä, että sukupolvilla on arvostus toisiaan kohtaan ja halu olla vuorovaikutuksessa toisen ikäisten kanssa ja sitä kautta oppia elämästä. Olennaista on järjestää luontevaa yhteistä toimintaa. Mieluisan toiminnan avulla myös ihmisten keskinäinen vuorovaikutus on luontevampaa. Kehittämistyössäni tarinoiden, musiikin, kädentaitojen ja yhdessä tekemisen tarkoituksena oli virittää muistoja ja kertoa niistä eteenpäin mukana olleille lapsille.

Kädentaitojen lomassa pohdittiin mm. sitä, miksi toimintaan osallistuvien vanhusten lapsuudessa joulukuusen koristeita ei ostettu kaupasta. Leivonnan yhteydessä pohdittiin sitä, miten ennen vanhaan vatsanpurut on hoidettu syömällä hiiliä puupesästä. Lapset kuulivat toiminnan lomassa kallisarvoisia muistoja vanhusten elämästä ja oppivat näkemään vanhuksen eritavalla. Pienryhmä-

työskentelyä käytin intensiivisen työskentelyn ja hyvän keskustelun tueksi. Työpareina toimiminen avasi ja lisäsi vuorovaikutuksen mahdollisuuksia.

4.3 Kehittämistyön toteutus

Kehittämistyöhöni sisältyvät toiminnalliset tuokit toteutettiin marraskuun 2015 aikana palvelukeskuksessa. Toteutuspaikaksi jo alun alkaenkin muodostui Palvelukeskus Ruskan tilat esteettömyyden ja toiminnan sisällön vuoksi. Lisäksi lasten oli helpompi kulkea päiväkodilta palvelukeskukseen, kuin että vanhukset olisivat tulleet päiväkodille. Kehittämistyön toteutus eteni kuviossa neljä sivulla 42 kuvattujen vaiheiden mukaisesti.

Kuvio 4. Kehittämistyön toteutus mukaillen Toikko & Rantanen 2009.

Toimintatuokioita oli yhteensä kuusi ja ne toteutettiin 3.11–19.11.2015 välisenä aikana. Toimintatuokit kestivät noin 2 tuntia. Vanhuksia oli vaihtelevasti paikal-

la 6-12 /kerta, lapsia 5-8 /kerta. Toimintakertojen määrään päädyimme yhdessä kummankin yhteistyökumppanin aikataulujen vuoksi. Toimintamme huipentui vielä ”pääöstilaisuuteen” 26.11.2015, jossa lapset saivat koristella kuusen tekemillään koristeilla sekä antaa luovasti palautetta toiminnasta. Palautteen jälkeen koko palvelukeskuksen vanhusryhmät saapuivat yhteiseen laulu- ja leikkihetken. Tähän hetkeen yhteistoimintamme loppui tältä osin.

Kehittämistyöni ensimmäinen toimintakerta alkoi lyhyellä johdatuksella itse kehittämistyön aiheeseen sukupolvien kohtaamisesta. Puhuttiin perinteistä, vanhemman kunnioittamisesta ja yhdessä tekemisen tärkeydestä. Miten oli ennen, miten on nyt. Tämän jälkeen aloitimme varsinaisen toimintatuokion jouluaiheisen runon avulla. Teemaan sopivan runon löysin Satu Koskimiehen ja Juha Virkkusen (2008, 126–128) toimittamasta kirjasta Lapsuuden Joulu. Runossa toivotettiin vieras tupaan tervetulleeksi.

Lapset toivat mukanaan palvelukeskukseen tullessaan vanhan matkalaukun, jonka sisältö oli kaikille yllätys. Lapset ja vanhukset saivat avata joulun salaisuuksien matkalaukun ja matka joulun, matka muistoihin voi alkaa. (Kuva 1.) Keskustelun jälkeen keräännymme työpareina pöytien ääreen, jossa lapset ja vanhukset työpareina askartelivat vanhanajan joulukuusen koristeita. (Kuvat 2-6.) Vanhukset kertoivat omia lapsuuden muistojaan ja kertoivat miten ja miksi koristeita ei silloin ostettu kaupasta. Miten ja miksi kaikki tehtiin käsin, pyöri pääällimmäisinä keskustelun aiheina.

Kuva 1. Joulun salaisuuksien matkalaukku.

Kuva 2. Karkkikoristeen tekoa.

Kuva 3. Karkkikoristeen tekoa.

Kuva 4. Lankapunatulkkujen tekoa.

Kuva 5. Lankapunatulkkujen tekoa

Kuva 6. Lankapunatulkkujen tekoa

Viikon toinen toimintakerta oli sisällöltään hieman erilainen. Myös toinen toimintakerta alkoi sadulla, joka johdatteli toiminnansisältöön. Sopivan sadun löysin Hannele Huovin (2001, 5-6) kirjoittamasta Matka Joulun taloon kirjasta. Satu kuunneltiin tiiviissä piirissä ja teema pysyi joulussa. Jouluinen tarina herätteli muistoja joulun herkuista kuviteltujen tuoksujen kautta. Tarinan jälkeen alkoi varsinainen toiminta, pipareiden leivonta ja koristelu. (Kuva 5-7) Leivonnan jälkeen lauleskeltiin joululauluja, jutusteltiin, nautittiin leipomistamme pipareista ja glögistä. Toimintatuokio päättyi yhteislaulantaan, jossa laulettiin yhdessä sovitut toivelaulut. Sama toimintamalli toistui 3 viikon ajan. Lapsi ja vanhusryhmät vaihtuivat viikoittain. (Kuva 5.)

Kuva 7. Pipareiden leipomista.

Kuva 8. Pipareiden leipomista.

Kuva 9. Laulu/leikki hetki

Kuva 10. Lauluhetki

Kuva 11. Tarinoita

Opinnäytetyön elävöittämiseksi ja toiminnan näkyvyyden lisäämiseksi toimintakerroista otettiin valokuvaajan ja itseni ottamia valokuvia. Valokuvia varten jokaiselta osallistujalta oli erikseen pyydetty valokuvauslupa (Liite 1 ja 2).

Opinnäytetyöhöni sisältyvä kehittämistyö eteni koko prosessin ajan lineaarisesti vaiheistettuna. Kuviossa viisi on kuvattuna kehittämistyöni eteneminen.

Kuvio 5. Kehittämistyön eteneminen vaiheittain.

4.4 Tuotos

Kehittämistyöni ideasta muotoutui yhteistoiminnallisesti Palveluskeskus Ruskan kuntoutuskodin asiakkaiden, vanhusten päivätoimintaryhmän, Kukonharjan päiväkodin esikoululaisten sekä näiden toimintapaikkojen henkilöstön kanssa työtapamalli, mikä mahdollistaa vuorovaikutuksellisen sukupolvien kohtaamisen.

Yhteistoimintakerrat suunniteltiin ja toteutettiin yhteistyössä toimijoiden kanssa tämän yhteistoiminnan tunnetuksi tekemisen välineeksi sekä sukupolvia yhdistäväksi toimintamalliksi. Tuotoksena syntyi ”matka joulun, matka muistoihin” -sukupolvien välistä kohtaamista kokonaisuus, joka mahdollisti lasten ja vanhus-ten välisen vuorovaikutuksen ja yhdessä tekemisen ja toinen toiselta oppimisen kokemuksen. Alla kuvattuna kuviossa kuusi Palvelukeskus Ruskan ja Kukonharjan päiväkodin työtapamallia, mikä syntyi kehittämistyöni tuotoksena.

Kuvio 6. Palvelukeskus Ruskan ja Kukonharjan päiväkodin työtapamalli.

Luomallaan yhteisöllisyydellä sukupolvityö tukee ihmisten hyvinvointia sekä elämässä viihtymistä (Ruoppila ym. 1999, 344). Kuvassa 12 on tunnelmaa lasten ja vanhusten yhteistoiminnan aikana.

Kuva 12. Tunnelmaa toimintatuokiosta

5 KEHITTÄMISTYÖN ARVIOINTI

5.1 Prosessin ja toiminnan arviointi

Kehittämistyöni on edennyt kohti kehittämistehtävän ja -tavoitteiden toteutumista monien vaiheiden kautta. Tehtäväni sukupolvien välisestä vuorovaikutuksellisesta yhteistoiminnan luomisesta ja tarinoiden jakamisesta on toteutunut. Sukupolvien välistä yhteyttä, vuorovaikutusta ja yhteisöllisyyttä lisäävä työtapamalli on nyt luotu. Ajattelin yhteistoiminnan toimivan innostajana sukupolvityöhön osallistumiseen sekä myös keinona siihen tutustumiseen. Kehittämistehtävä ja -tavoitteet olivat laajat. Uuden toimintamuodon ideoiminen, suunnitteleminen, aloittaminen, toteutus ja arviointi vaativat jokainen osaltaan paljon työtä. Kuvainnollisesti voisi sanoa, että sain pitää käsissäni kahta suurta kehittämistyön kannalta tärkeää köyttä, tiedottamista ja suunnittelua.

Kehittämistyön toiminnan tavoitteet olivat selkeät alusta lähtien. Toiminnasta tiedottaminen alkoi heti kun ajankohdat toimintatuokioille varmistuivat. Kehittämistyöni tuotoksineen toteuttaa kehittämistehtävän. Myös tehtävän mukanaan tuomat tavoitteet on saavutettu huolimatta siitä, että alun perin parityöksi suunniteltu opinnäytetyön toteutus muuttuikin yksin tehtäväkseni.

Oman työskentelyni haasteeksi nousi ohjaamisen ja havainnoinnin toteutus samanaikaisesti. Lähdin toimimaan innolla, ilman perusteellisia valmisteluja. Näin jälkepäin tuota intoa voi ajatella vain hymyssä suin. Innokkuus on hyvä asia, mutta tuekseen se tarvitsee tietoa asiasta, valmisteluja ja tukea toiminnalle. Intoni laimeni hieman, kun kaikki ei edennytkään suunnitelmieni mukaisesti. Intosyttyi kuitenkin taas uudestaan keräten samalla tuekseen suuren määrän arvokasta tietoa.

Toiminnan tuomat haasteet ovat antaneet minulle paljon arvokasta kokemusta siitä, miten uutta toimintaa lähdetään luomaan. Olen saanut huomata hyvän ja perusteellisen suunnittelun sekä toimintaa uhkaavien tekijöiden huomioimisen tärkeyden. Nyt jälkepäin on helpompi nähdä niitä hetkiä, jolloin olisin kaivan-

nut enemmän tukea. Kokonaisuuden hahmottaminen oli vaikeaa ja se vähensi myös tunnetta avun tarvitsemisesta. Hiljalleen opin kuitenkin jakamaan kesken-eräisiä ajatuksiani ja sain näin tukea niiden kehittämiseen.

Turun Tienoon toimittajalta Elina Lavoselta sekä Liedon vanhuspalvelujohtajalta Ulrika Lundbergilta saamani rohkaisu sekä palaute toiminnasta kannustivat opinnäytetyön loppuun viemisessä. Toiminnan sisältö kiinnosti myös Liedon Seurakunnan pastori Pauliina Uhinki - Suomista, joka halusi osallistua muutamaa toimintakertaa. Pastorin muutamat sanat yhteistoiminnasta sekä yhteistyön siunaaminen olivat iso asia opinnäytetyössäni. Eritoten saamani palautteen perusteella voin todeta, että kokemus oli onnistunut.

5.2 Tuotoksen arviointi

Kehittämistyöni osoittaa, että lasten ja vanhusten välinen vuorovaikutus koetaan laajasti myönteisenä asiana. Toimivan yhteistyön syntyminen lasten ja vanhusten yhteistoiminnasta herätti paljon mielenkiintoa ja keskustelua päiväkodissa sekä henkilökunnan että lasten ja heidän vanhempien kesken. Yhteistyö puhutti myös vanhuspalveluiden asiakkaita ja heidän kanssaan toimivaa henkilökuntaa. Kehittämistyöni luo edellytykset lasten ja vanhusten välisen yhteistoiminnan jatkumiselle.

Kysyntää lasten ja vanhusten yhteistoiminnalle ja kohtaamisille on. Etenkin sellaisten lasten vanhempien palaute, joiden lapsilla ei ole omia isovanhempia tai joiden isovanhemmat asuvat kaukana toisella paikkakunnalla, olivat hyvin kannustavia. Vanhemmat haluavat, että lapset saisivat vanhusten kautta käsityksen siitä millaista elämä on ennen ollut. Vanhemmat kokevat, että yhteistoiminnan avulla lapset saavat edes pienen kosketuksen siitä, miten yhteiskunta on muuttunut. Vanhempien palautteen mukaan etenkin pelko siitä, etteivät lapset opi arvostamaan pieniä asioita suuressa materiaalin täyttämässä nyky-yhteiskunnassa. Lasten vanhemmat toivoivat, että lapset kuulisivat tarinoita ja oppisivat yksinkertaisia kädentaitoja. Tarinoiden kuuleminen toiminnan lomassa nähtiin hyvänä asiana. Vanhemmat uskovat, että konkreettisen tekemisen ja

aidon tarinan kuulemisen kautta asia hahmottuu lapselle paremmin. Usean palautteen pohjalta esiin nousi toive käsitöiden harjoittamisesta. Käsityönä tehtyjen lelujen, esimerkiksi kaarnaveneiden tekeminen nähtiin jo ihmeellisenä asiana.

Teema sukupolvien kohtaamisista on uusi ja vaatii tulevaisuudessa vielä paljon juurtuakseen arkiseksi työskentelytavaksi. Tämän kehittämistyön aikana syntynyt toiminnallinen kokonaisuus yhdistää eri sukupolvia ja toimii samalla osallistujensa voimaannuttajana. Sosiaaliset suhteet sekä oman luovuuden käyttö avaavat kanavia ihmisten kohtaamisille ja voimaantumiselle. Yhteiset toimintatuokiot antavat lapsille mahdollisuuden oppia kallisarvoisia asioita vanhuksilta.

Aktiivinen toiminta yhdessä muiden kanssa sekä sosiaaliset suhteet ovat yhteydessä ihmisten hyvinvointiin. Etenkin vanhukselle yhteistoiminta voi olla tärkeä tekijä yksinäisyyden ja syrjäytymisen ehkäisemisessä. Oman elämäkerran läpikäyminen, muistojen, omien tietojen ja taitojen jakaminen yhteisöllisen isovanhemmuuden muodossa asettaa vanhukset tärkeään rooliin ja lisää elämän mielekkyyttä. Samalla he saavat mahdollisuuden ammentaa uutta virtaa elämänsä lasten elämänilosta ja luovuudesta. Lasten vanhempaa ihmistä kohtaan tuntema kunnioitus ja arvostus lisääntyvät, kun heillä on mahdollisuus päästä osallisiksi vanhuksen elämäkokemuksesta. Ikääntyminen tulee heille myös tutuksi ja luonnolliseksi ihmiselämän vaiheeksi.

Palvelukeskuksen ja päiväkodin henkilökunnan innostuminen on edellytys toiminnan jatkuvuudessa. Kehittämistyöhön osallistui kaksi erilaista ikäryhmää, joiden kanssa työskentely vaatii monialaista ja moniammatillista ammattitaitoa. Voin todeta, että haasteita tänä päivänä asettavat työyhteisöjen resurssit ja kokemus oman työn kuormittavuudesta. Tärkeänä asiana työssä jaksamiseen ja oman työn kehittämiseen liittyvät työhyvinvointiin liittyvät kysymykset. Hyvinvoiva henkilökunta jaksaa ja haluaa kehittää omaa osaamistaan. Ammattitaitoinen esimies myös tukee ja osallistuu työn kehittämiseen. Tämän kehittämistyön kokemusten perusteella toimintatuokioita ei pidetä yksittäisenä tapahtuma, jossa eri sukupolvet tuodaan yhteen, vaan sille on kaavailtu jo seuraavaan teemaan liittyvä kokonaisuus.

Toiminnan kokeileminen onnistui kokonaisuudessaan suunnitellusti kehittämistyön puitteissa muutoksista huolimatta. Sukupolvityössä vastavuoroisuuden periaate korostui. Sen avulla molemmat osapuolet saivat intoa jatkaa yhteistä toimintaa. Uutta toimintamuotoa kehitettäessä on mietittävä ja rajattava, mihin asioihin keskittyminen eteenpäin pääsemiseksi on tarpeellisinta. Kun jäin työstämään laajaa kokonaisuutta yksin, alkoi rajaamisen vaikeus. En halunnut karsia mitään pois, joten kaikki piti suunnitella uudestaan. Päätin kuitenkin selvittää urakasta yksin, koska asia oli minulle hyvin tärkeä. Jälkeenpäin ajateltuna olen tyytyväinen päätökseeni, sillä nyt kehittämistyöstä tuli minun näköiseni.

5.3 Ammatillisen kasvun arviointi

Kehittämistyöni oli kokonaisuudessaan varsin opettava sekä ammatillisesti kasvattava oppimisprosessi. Oma itsetuntemukseni laajeni kehittämistyön aikana. Opin itsestäni ja tavastani toimia ja ajatella uusia asioita. Erityisesti jouduin opettelemaan epävarmuuden sietämistä sekä suunnitelmien muuttamista. Huomasin, että vaatii opettelemista hyväksyä se, että kaikki asiat eivät ole omassa käsissä. Vastoinkäymisten edessä täytyi silti vain yrittää uskoa omaan tekemiseensä.

Kehittämistyöni sisälsi yhteistyötä eri toimijoiden ja ihmisten kanssa, jolloin sosiaaliset sekä vuorovaikutustaidot olivat läsnä läpi kehittämistyöprosessin. Kohtaamiset erilaisten toimijoiden kanssa toivat itselleni ammatillista kasvua yhteistyö- ja vuorovaikutustaidoissa. Lasten kanssa toimiminen ja toiminnan suunnittelu antoivat lisää ulottuvuutta ammatillisen identiteettini muotoutumiseen. Sain lisää kokemusta ikäihmisten ja lasten parissa toimimisesta ja tiedän prosessin jälkeen, että näiden ikäryhmien kanssa haluan jatkossakin tehdä töitä.

Koen kasvaneeni ammatillisesti kehittämistyöprosessin aikana ja saaneeni uutta tietoa sekä käytännön kokemusta työelämän puolelta. Pystyin kehittämistyön aikana havaitsemaan sosionomin roolin tärkeyden ikäihmisten parissa työsken-

neltäessä. Vanhusten määrä tulee yhteiskunnassamme kasvamaan, jolloin sosionomien työskentelymahdollisuudet vanhustyön puolella tulevat lisääntymään.

Lasten havainnoiminen toi lisää näkemystä lasten parissa toimimiseen, sekä rohkeutta työskennellä erilaisten asiakasryhmien parissa. Tulevana sosionomina näen sukupolvien välisen vuorovaikutuksen merkittävänä myös lasten kehityksen kannalta. Lasten kanssa tehtävä kasvatuksellinen työ yhteistyössä perheen kanssa on aina myös arvokasta ja merkittävää lapsen kasvun kannalta.

Sosionomin tehtävänä on rohkaista ja kannustaa asiakkaita sekä saada heidät hyödyntämään heissä olevia voimavaroja. Toiminnan kautta jokaisella on mahdollisuus antaa tilaa omalle luovuudelle, mikä kuuluu jokaisen ihmisen oikeuksiin. Sosiaalinen kanssakäyminen lasten ja vanhusten välillä rohkaisee ja kannustaa vuorovaikutussuhteille. Huomion saaminen auttaa sekä lasta, että vanhusta itsetunnon vahvistumisessa.

Yhteisöllisyys on tukena voimaantumisen kokemusten syntyemisessä. Yhteisöllisyyttä kehittyä lasten ja aikuisten välille leikkien, keskustellen sekä yhdessä tehden. Toimintatuokioissa yhteisöllisyyttä synnyttävät tekijät ovat vahvasti läsnä. Tuokioiden sisältämät tarinat, keskustelut, kädentaidot sekä musiikkiin ovat yhteistä tekemistä. Ne sisältävät leikkimielisyyttä. Leikki vapauttaa ja synnyttää keskusteluja toiminnan lomassa. Sukupolvityön tavoite ihmisten yhteen saattamisesta heidän välillään olevaa yhteisöllisyyttä synnyttäen ja vahvistaen toteutuu tuokioissa.

Tärkeimpänä itseäni voimaannuttavana tekijänä koko prosessin aikana olen kokenut mahdollisuuden yhdistää kaksi minua kiinnostanutta ja kiinnostavaa kohderyhmää: lapset ja vanhukset. Kaikki kohtaamiset heidän kanssaan matkan varrella ovat vahvistaneet tunnettani siitä, että heidän hyvinvointinsa on minulle tärkeää ja näiden asiakasryhmien parissa haluan tulevaisuudessa työskennellä. Näiden asiakasryhmien hyvinvoinnin lisäämiseksi ja ylläpitämiseksi tahdon valmiina sosionomina nähdä vaivaa. Yhteistoiminta on yksi mahdollinen vuorovaikutuksen kanava, jonka kautta voidaan tarjota lapsille ja vanhuksille heidän onnellisuutensa kasvattamiseksi.

Kehittämistyölläni tuin mukana olleita vanhuksia yhteisöllisyyden kokemisessa sekä järjestin kokemuksia lasten parissa, jolla pystyin lisäämään eräänlaista hyvinvointia vanhusten arkeen. Kehittämistyöprosessin lopulla voin tietenkin toivoa, että yhteistyö jatkuu henkilökunnan kaavailemien suunnitelmien mukaisesti vanhusten ja lasten kesken. Sukupolvien väliset kohtaamiset voivat parhaimmillaan tarjota rikastuttavia kokemuksia. Minulle kehittämistyöprosessi kokonaisuudessaan loi hienoja hetkiä eri toimijoiden, vanhusten sekä lasten parissa.

Eriyisen kiitollinen on saamastani mahdollisuudesta toteuttaa näköiseni kehittämistyö. Kiitokset kehittämistyön ohjauksesta Liisa Piriselle. Kiitokset Palvelukeskus Ruskan henkilökunnalle sekä Kukonharjan päiväkodin mahtavalle jengille mukaan heittäytymisestä. Tämä on ollut antoisa oppimisen kokemus. Lopuksi haluan vielä kiittää perhettäni saamastani tuesta ja kannustuksesta. Kiitos niistä lukuisista halauksista, joita olen saanut oppimispolkuni varrella tuonen uskomattoman määrän uskoa ja voimaa omaan oppimiseen.

LÄHTEET

Airaksinen, R., Karkkulainen, M., Ala-Vannesluoma, T., Pirhonen, P. & Kastu, R. 2015. Toimii! Hoitajan opas luoviin menetelmiin. Helsinki: Edita.

Alanen, L. 2001. Polvesta polveen. Sukupolvi sosiologisena käsitteenä ja tutkimuskohteena. Teoksessa Sankari, A. ja Jyrkämä, J. (toim.) Lapsuudesta vanhuuteen – iän sosiologiaa. Tampere: Vastapaino, 97- 115.

Andreev, T. & Salomaa, V. 2005. Kokemista ja kuvitusta- luovat ja toiminnalliset menetelmät vanhustyössä. Teoksessa Noppari, E. & Koistinen, P. (toim.) Laatu vanhustyöhön. Tampere: Tammer-Paino Oy, 161- 183.

Blazun, H. 2013. Elderly people's quality of life with information and communication technology (ICT): Toward a model of adaptation to ICT in old age. University of Eastern Finland. Faculty of Social Sciences and Business Studies. Tampere: Juvenes Print Oy.

Collins M. L. 2014. Young and old together: Why kids and the elderly benefit from close relationships. Deseret News National.

Eloranta, T. & Punkanen, T. 2008. Vireään vanhuuteen. Helsinki: Kustannusosakeyhtiö Tammi.

Eskola, J. & Vastamäki, J. 2007. Teemahaastattelu: opit ja opetukset. Teoksessa: Aaltola, J. & Valli, R. (toim.) 2007. Ikkunoita tutkimusmetodeihin I. Metodien valinta ja aineiston keruu: virikkeitä aloittelevalle tutkijalle. Jyväskylä: PS-kustannus, 55-78.

Griswold, J. 2006. Feeling like a kid. Childhood and children's literature. Baltimore: The Johns Hopkins University Press.

Hakonen, S. 2003. Muistelutyö. Teoksessa Marin, M. ja Hakonen, S. (toim.) Seniori- ja vanhustyö arjen kulttuurissa. Jyväskylä: PS-kustannus, 130-137.

Heikkinen, E. Marin, M. (toim.) 2002. Vanhuuden voimavarat. Vammala: Vammalan Kirjapaino Oy.

Helin, S. 2002. Palvelujärjestelmä iäkkään ihmisen voimavarojen tukijana. Teoksessa: Heikkinen, E. Marin, M. (toim.) 2002. Vanhuuden voimavarat. Vammala: Vammalan Kirjapaino Oy. 35-68

Hirsjärvi, S. & Hurme, H. 2010. Tutkimushaastattelu – Teemahaastattelun teoria ja käytäntö. Helsinki: Gaudeamus Helsinki University Press.

Hirsjärvi, S., Remes, P., & Sajavaara, P., 2010. Tutki ja kirjoita. Helsinki: Kustannusosakeyhtiö Tammi.

Hohenthal-Antin, L. 2009. Muistot näkyviksi – Muistelutyön menetelmiä ja merkityksiä. Jyväskylä: PS-kustannus.

Huovi, H. & Talvitie, V. 2001. Matka joulun taloon. Joulun satuja ja runoja. Helsinki: Kustannusyhtiö Tammi.

Hännikäinen, M. & Rasku-Puttonen, H. 2006. Johdanto: Päiväkoti ja koulu vuorovaikutuksellisuina yhteisöinä. Teoksessa Teoksessa Karila, K., Alasuutari, M., Hännikäinen, M., Nummenmaa, A-R. & Rasku-Puttonen, H. (toim.) Kasvatusvuorovaikutus. 2006. Tampere: Vastapaino, 11-16

- Jyrkämä, J. 2003. Ikääntyvä yhteiskunta ja vanhojen elinolot. Teoksessa Marin, M. ja Hakonen, S. (toim.) Seniori- ja vanhustyö arjen kulttuurissa. Jyväskylä: PS-kustannus, 13-21.
- Jyrkämä, J. 2001. Vanheneminen ja vanhuus. Teoksessa Sankari, A. ja Jyrkämä, J. (toim.) Lapsuudesta vanhuuteen – iän sosiologiaa. Tampere: Vastapaino, 267-323.
- Karling, M., Ojanen, T., Siven, T., Vihunen, R., & Vilen, M., 2008. Lapsen aika. Helsinki: WSOY Oppimateriaalit Oy.
- Kivelä, S-L., & Vaapio, S. 2011. Vanhana tänään. Helsinki: Suomen Senioriliike ry.
- Korhonen, M. 2006. Sukupolven merkitys vuorovaikutussuhteissa. Teoksessa Karila, K., Alasuutari, M., Hännikäinen, M., Nummenmaa, A-R. & Rasku-Puttonen, H. (toim.) Kasvatusvuorovaikutus. 2006. Tampere: Vastapaino, 51-69.
- Korkiakangas, P. 2002. Muistelusta voimavaroja vanhuuteen. Teoksessa Heikkinen, E. & Marin, M. (toim.) Vanhuuden voimavarat. Vammala: Vammalan Kirjapaino Oy.
- Koskimies, S. & Virkkunen, J. (toim.) 2008. Lapsuuden Joulu. Rakkaimmat joulurunot. Jyväskylä: Gummerus Kirjapaino Oy, 126-128.
- Koskinen, S. 2007. Ikäihmisten asema Suomessa ja ikääntymisen käsityksiä. Teoksessa Tulva, T. Uusitalo, I. ja Harra, K. (toim.) Vanhuuden monet kasvot. Tallinnan yliopiston sosiaalityön laitoksen julkaisuja: OKKA-säätiö, 18-49.
- Kuntoutuskodin esite 2015. Turun Ammattikorkeakoulun sairaanhoitajaopiskelijoiden opinnäytetyö projekti 5/2015. Palvelukeskus Ruskan kuntoutuskodin esite.
- Lapsen vanhempi. Palautekysely 3.12.2015.
- Lievegoed, B. 1995. Yksilön elämänkaari. Vantaa: Tummavuoren kirjapaino.
- Lindholm, K. 2015. Kukonharjan päiväkodin johtaja. Haastattelu 16.1.2016.
- Lindqvist, M. 2002. Vanheneminen, etiikka ja elämän arvot. Teoksessa Heikkinen, E. ja Marin, M. (toim.) Vanhuuden voimavarat. Helsinki: Tammi, 233-261.
- Lipponen, M. 2004. Asenteet vanhuksiin ja vanhuuteen. Vanhuus – koko eletyn elämän heijastuma. Teoksessa Noppari, E. ja Tanttinen, M-T. (toim.) Arvokas vanhuus ja vanhustyön arvostus.
- Mikkola, P. & Nivalainen, K. 2009. Lapselle hyvä päivä tänään. Näkökulmia 2010-luvun varhaiskasvatukseen. Saarijärven Offset Oy, 19-20.
- Metsämuuronen, J. 2008. Laadullisen tutkimuksen perusteet. Helsinki: International Methelp Ky.
- Noppari, E. & Koistinen, P. (toim.) 2005. Laatua vanhustyöhön. Tampere: Tammer-Paino Oy.
- Nuutinen, T. 2007. Elämänilon välähdyksiä. Taiteen ja vanhustyön kohtaamisia. Pohjois-Karjalan ammattikorkeakoulun julkaisuja C: Tiedotteita, 24. Pohjois-Karjalan ammattikorkeakoulu.
- Näshlind- Ylispangar, A. 2012. Vanhuksen terveyden,hyvinvoinnin ja hyvän elämän edistäminen. Porvoo: Bookwell Oy.
- Ojasalo, K., Moilanen, T. Ritalahti, J. 2014. Tutkimuksellisen kehittämistyön kokonaisuus. Teoksessa Ojasalo, K., Moilanen, T. Ritalahti, J. Kehittämistyön menetelmät. Uudenlaista osaamista liiketoimintaan. Helsinki: Sanoma pro, 17-49.
- Projekti- opas 2001, Projekti- sen suunnittelu ja toteutus. Yrityksen tietopalvelu Oy.

- Pulkkinen, L. 2002. Mukavaa yhdessä. Sosiaalinen alkupääoma ja lapsen sosiaalinen kehitys. Jyväskylä: PS- kustannus.
- Rantamaa, P. 2006. Ikä ja sen merkitykset. Teoksessa Sankari, A. ja Jyrkämä, J. (toim.) Lapsuudesta vanhuuteen – iän sosiologiaa. Tampere: Vastapaino, 49-95.
- Ruoppila, I. 2008a. Lapsuus – Johdanto. Teoksessa Lyytinen, P., Korkiakangas, M., ja Lyytinen, H. (toim.) Näkökulmia kehityspsykologiaan – Kehitys kontekstissaan. Helsinki: WSOY, 30-39.
- Ruoppila, I. 2008b. Vanhuus – Johdanto. Teoksessa Lyytinen, P., Korkiakangas, M., ja Lyytinen, H. (toim.) Näkökulmia kehityspsykologiaan – Kehitys kontekstissaan. Helsinki: WSOY, 400-407.
- Ruoppila, I. (toim.), Hujala, E., Karila, K., Kinon, J., Niiranen, P. & Ojala, M. 1999. Varhaiskasvatuksen tutkimusmenetelmiä. Jyväskylä: Atena Kustannus.
- Saarenheimo, M. 2003. Merkityksellinen elämä. Teoksessa Marin, M. ja Hakonen, S. (toim.) Seniori- ja vanhustyö arjen kulttuurissa. Jyväskylä: PS-kustannus, 44-56.
- Salonen, K. 2013. Näkökulmia tutkimukselliseen ja toiminnalliseen opinnäytetyöhön. Opas opiskelijoille, opettajille ja TKI-henkilöstölle. Tampere: Juvenes Print Oy.
- Sarvimäki, A. & Heimonen, S. 2010. Ikääntymisen, vanhuuden ja vanhusten palvelujen nykytila. Teoksessa Sarvimäki, A., Heimonen, S., ja Mäki-Petäjä-Leinonen, A. (toim.) Vanhuus ja haavoittuvuus. Helsinki: Edita, 14-31.
- Seppänen- Järvelä, R. & Vataja, K. 2009. Työpaikka – yksilö, yhteisö ja organisaatio kehittämisen ytimessä. Teoksessa Seppänen- Järvelä, R. & Vataja, K. (toim.) Työyhteisö uusille urille. Kehittäminen osaksi arjen työtä. Jyväskylä: PS kustannus, 31-50.
- Suomi, A. 2003. Sukupolvi- ja perhetyö. Teoksessa Marin, M. ja Hakonen, S. (toim.) Seniori- ja vanhustyö arjen kulttuurissa. Jyväskylä: PS-kustannus, 179-186.
- Sääkslahti, A. 1999. Motoristen perustaitojen ja fyysisen aktiivisuuden tutkiminen. Teoksessa Ruoppila, I., (toim.) Hujala, E., Karila, K., Kinon, J., Niiranen, P. & Ojala, M. ,Varhaiskasvatuksen tutkimusmenetelmiä. Jyväskylä: Atena Kustannus, 322-342.
- Tamminen, T. 2004. Olipa kerran lapsuus. Juva: WS Bookwell Oy.
- Toikko, T. (toim.) 2005. Sosiaalialan kehittämistyön lähtökohtia. Seinäjoen ammattikorkeakoulun julkaisusarja B. Raportteja ja selvityksiä 20. Seinäjoki: Seinäjoen ammattikorkeakoulu.
- Toikko, T. & Rantanen, T. 2009. Tutkimuksellinen kehittämistoiminta. Tampere: Tampere University Press.
- Ukkonen-Mikkola, T. 2011. Sukupolvien kohtaamisia lasten ja vanhusten yhteisessä palvelukeskuksessa. Tampereen yliopisto. Kasvatustieteiden yksikkö. Väitöskirja. Tampere: Acta Universitatis Tamperensis 1596.
- Uusikylä, K. 2012. Luovuus kuuluu kaikille. Jyväskylä: PS-kustannus.
- Vilen, M., Vihunen, R., Vartiainen, J., Siven, T., Neuvonen, S., & Kurvinen, A. 2007. Lapsuus – erityinen elämänvaihe. Helsinki: WSOY.
- Vilka, H. & Airaksinen, T. 2003. Toiminnallinen opinnäytetyö. Helsinki: Tammi.
- Vilka, H. 2007. Tutki ja havainnoi. Helsinki: Tammi.

Kuvauslupa Kukonharjan Päiväkodin lasten vanhemmille.

Hyvä Kukonharjan päiväkodin lapsen vanhempi!

Opiskelen Sosionomiksi Turun Ammattikorkeakoulussa ja opintoihin kuuluu opinnäytetyö. Tarkoituksena on järjestää yhteistyössä Kukonharjan päiväkodin esikouluryhmäläisten ja Palvelukeskus Ruskan, kuntoutuskodin asiakkaiden kanssa, yhteinen muistojen ja kädentaitojen rikastuttama MATKA JOULUUN- toiminnallinen kokonaisuus. Toimintakerrat keskittyvät vanhustyön näkökulmasta muistelutyöhön ja sukupolvityöskentelyyn. Rakennamme yhdessä Matkan Jouluun muistojen, tarinoiden, kädentaitojen, musiikin ja piparintuoksun avulla. Toimintakerroista otan kuvia elävöittämään opinnäytetyötäni. Toimintakerrat toteutetaan marraskuun 2015 aikana.

Kohteliaimmin pyydämme suostumustanne lapsenne kuvaamiseen.

Lapsen nimi: _____

Lastani saa kuvata lehteen

Lastani saa kuvata opinnäytetyöhön

Allekirjoitus _____

(Nimen selvennys)

Lämpimästi kiittäen

Liedossa 20.10.2015

Piritta Toikka

(Sosionomi opiskelija)

Lisätiedot: Piritta Toikka (Joan äiti) 0443030284

piritta.toikka@edu.turkuamk.fi

Kuvauslupa Palvelukeskus Ruskan kuntoutuskodin asiakkaille.

Hyvä Kuntoutuskodin asiakas!

Opiskelen Sosionomiksi Turun Ammattikorkeakoulussa ja opintoihini kuuluu opinnäytetyö. Tarkoituksena on järjestää yhteistyössä Kukonharjan päiväkodin esikouluryhmäläisten ja Palvelukeskus Ruskan, kuntoutuskodin asiakkaiden kanssa, yhteinen muistojen ja kädentaitojen rikastuttama MATKA JOULUUN- toiminnallinen kokonaisuus. Toimintakerrat keskittyvät vanhustyön näkökulmasta muistelutyöhön ja sukupolvityöskentelyyn. Rakennamme yhdessä Matkan Jouluun muistojen, tarinoiden, kädentaitojen, musiikin ja piparintuoksun avulla. Toimintakerroista otan kuvia elävöittämään opinnäytetyötäni. Toimintakerrat toteutetaan marraskuun 2015 aikana.

Kohteliaimmin pyydämme suostumustanne kuvaamiseen.

Nimi: _____

Minua saa kuvata lehteen

Minua saa kuvata opinnäytetyöhön

Allekirjoitus _____

(Nimen selvennys)

Lämpimästi kiittäen

Liedossa 20.10.2015

Piritta Toikka

(Sosionomi opiskelija)

Lisätiedot: Piritta Toikka 0443030284

piritta.toikka@edu.turkuamk.fi

Saat laittaa tähän nimen jos haluat: _____

Pohdittavaksi:

1. Miltä vanhat ihmiset näyttävät?

-----

2. Mitä vanhat ihmiset tekevät?

-----

3. Onko vanhuksissa jotain pelottavaa tai onko jotain erityisen mukavaa?

Kyselyssä kartoitetaan lasten mielikuvaa vanhuksista. Kysely toistetaan uudestaan toimintatuokioiden jälkeen ja verrataan, onko kohtaaminen muuttanut mielikuvia.

YT. Piritta Toikka (sosionomi opiskelija)

Palautekysely lapsille ja heidän vanhemmilleen

Saat laittaa tähän nimen jos haluat: _____

Tämän kyselyn tarkoituksena on antaa palautetta päiväkotien ja palvelukeskuksien vanhusten toiminnallisista tuokioista. Kyselyn on tarkoitettu toimintatuokioissa mukana olleille päiväkotien lapsille ja heidän vanhemmilleen ja vastauksia käytetään sosionomi AMK opiskelija Piritta Toikan opinnäytetyössä. Vastaukset käsitellään luottamuksellisesti.

1. Kertoiko lapsi tuokioista?

Kertoi _____ Ei kertonut _____ Kertoi hyvin vähän _____

Jos kertoi niin mitä?

Vanhusten kanssa olemisesta?

_____

Askartelusta?

_____

Tarinoista?

_____

Leipomisesta?

_____

Musiikista ja lauluista?

_____

muuta, mitä?

_____

2. Onko lapsesi suhtautuminen muuttunut vanhuksia kohtaan tai herättänyt keskustelua?

_____

_____

_____

Jatkuu →

3. *Mitä mieltä olette tällaisesta toiminnasta? Minkälaisten asioiden, arvojen, perinteiden ym. ko-
et/toivoisit siirtyvän lapsen ja vanhuksen välisessä vuorovaikutuksessa?*

---

4. *Minkälaista yhteistyötä te toivoisitte olevan lasten ja vanhusten välillä? Millaista toimintaa toivoisit-
te järjestettävän*

---

5. *Mitä merkitystä sukupolvien välisellä yhteistoiminnalla on mielestäsi lapsille?*

---

6. *Mitä muuta aiheeseen liittyvää haluaisit sanoa?*

---

7. *Lapsen ajatuksia? Miltä vanhat ihmiset näyttävät? Mitä vanhat ihmiset tekevät? Ajatuksia tuoki-
oista ja yhdessä olemisesta?*

Kiitos vastauksista!

Hyvä Kuntoutuskodin Asiakas!

Saamme seuraamme Kukonharjan päiväkodin ihanat eskarilaiset, tuomaan joulunihmettä ja salaisuuksia!

Yhdessä teemme Matkan Jouluun muistojen, kädentaitojen, piparin tuoksun ja laulun merkeissä.

Toimintakerrat viikko 45 **Tiistai 3.11. klo 9.30-11.30** Satuja, tarinoita, muistoja ja kädentaitoja(askartelua)

Torstai 5.11. klo 9.30-11.30 Muistelemme, leivomme pipareita ja laulamme

Toimintakerrat viikko 46 **Tiistai 10.11. klo 9.30-11.30** Satuja, tarinoita, muistoja ja kädentaitoja(askartelua)

Torstai 11.11. Klo 9.30-11.30 Muistelemme, leivomme pipareita ja laulamme

Toimintakerrat viikko 47 **Tiistai 17.11. klo 9.30-11.30** Satuja, tarinoita, muistoja ja kädentaitoja(askartelua)

Torstai 19.11. klo 9.30-11.30 Muistelemme, leivomme pipareita ja laulamme

Ystävällisin terveisin Sosionomi opiskelija Piritta Toikka

Tiedustelut: 0443030284/ Piritta.toikka@edu.turkuamk.fi

Yhteistyössä:

Kukonharjan päiväkot

Margaretha Säätiö

Palvelukeskus Ruskassa on järjestetty sukupolvien kohtaamisia

Ihmeteltävää entisaikojen joulusta tekohampaisiin

LIETO
 Milla Lehtinen
 Lapin palvelukeskusta ja koulun läheisyydessä on ollut vanhojen ja nuorten välistä kohtaamista joulun aikan. Nuoret ja vanhat ovat yhdessä tekohampaita ja muita joulunaiheisia esineitä. Nuoret ovat myös saaneet vanhoilta vinkkejä joulun viettämisestä.

Palvelukeskus Ruskassa on järjestetty sukupolvien kohtaamisia joulun aikan. Nuoret ja vanhat ovat yhdessä tekohampaita ja muita joulunaiheisia esineitä. Nuoret ovat myös saaneet vanhoilta vinkkejä joulun viettämisestä.

■ Viki Kangaspää ja Ovechki Turkuheimen tehtävissä yhdessä hampaita tekemässä.

Kinon luultua populaarisempaa. Nuoret ja vanhat ovat yhdessä tekohampaita ja muita joulunaiheisia esineitä. Nuoret ovat myös saaneet vanhoilta vinkkejä joulun viettämisestä.

— Kyllähan se pirteää, kun näkee nuorisesta ja koulusta. Nuoret ja vanhat ovat yhdessä tekohampaita ja muita joulunaiheisia esineitä. Nuoret ovat myös saaneet vanhoilta vinkkejä joulun viettämisestä.

Parilla puhelulla saa pallon aikaan

Liedon Vanhalla-aikoina toimivan Yhteisen Koulukerhon joulunaiheinen tapaaminen oli täynnä iloa ja hauskaa. Nuoret ja vanhat olivat yhdessä tekohampaita ja muita joulunaiheisia esineitä.

■ Esikoululainen Aino Ojala esittelee mummojen kanssa askarteluaan joulukoristeilla.

■ Piritta Toikka tuo osana opinnäytetyään vanhuksia ja lapsia yhteen. Kerrottu Sundayvist (vas.) ja Irja Ojanen ovat tulleet hänelle sitä myöskin tutuksi.

■ Maisa Martin, Elja-Riitta Grönlund ja Sirkka Käthe ovat tulleensa lasten kanssa Ruskassa askartelemaan.

Haastatteluissa käytetyt kysymykset palautteen saamiseksi:

- Mitä ajatuksia yhteistoiminta sinussa herätti?
- Minkälainen yhdessä tekeminen olisi suotuisaa?
- Miten vuorovaikutus onnistui lasten kanssa? mikä ei onnistunut?
- Miten toimintaa voisi kehittää?
- Miten usein ja millaista yhteistyötä toivoisit?
- Minkälaisen lapsuuden oppien/kädentaitojen toivoisit siirtyvän eteenpäin?
- Millaisia elämänohjeita koet lasten tarvitsevan tänä päivänä?
- Mitä haluaisit opettaa tulevaisuuden toivoille, pienille lapsille?

Ajankohta	Toimijat	Kehittämismenetelmät Tiedonkeruu/Osallistavat	Dokumentointitapa	Aineiston hyödyntämistapa	Vaihe
10/2015	Kehittämistyön vastaava, Kehittämistyöryhmä	Toimeksianto palaveri ja suunnitelma palaverit	Muistio, oppimispäiväkirja	Lähtökohdat.Sisältörunko. Aikataulus, toiminnan suunnittelu, Toiminnan organisointi	Suunnittelu
10/2015	Kehittämistyön vastaava, Margaretha Säätiö, Turun Tienoo, Vesman liikenne Oy, Föli-liikenne.	Sähköpostit, puhelut	Budgetti laskelmat, muistio oppimispäiväkirja	Toiminnan rahoitus, ja näkyvyys. Lasten kuljetukset	
10-11/2015	Kehittämistyön vastaava, kehittämistyöryhmä. Lapset ja lasten vanhemmat	Kuvauslupa kysely+ alkukysely lapsille vanhuksiin liittyen Materiaalihankinnat, esivalmistelu sekä tiedottaminen	Kuvausluvut+kyselylomakkeet Materiaalit, mallit, tilojen valmistelu.Tiedottaminen	Valokuvaus, dokumentointi. Näkyvyys. Mielikuvien kartoitus Topiminnan toteuttaminen ja sujuvuusMateriaalit, toiminnan sujuvuus. Tiedottaminen	
11/2015	Kehittämistyön vastaava, Kehittämistyöryhmä, Valokuvaaja. Turun Tienoon toimittaja. Liedon SRK:n Pastori	Luovat ja toiminnalliset menetelmät. Havainnointi, palaute, valokuvaus	Toimintatuokioiden pitäminen 6x, Muistio, oppimispäiväkirja. Keskustelu. Valokuvaus	Yhteistyömallin ja yhteistoiminnan käytännön kokeilu ja dokumentointi	Toteutus
11/2015	Kehittämistyön vastaava, Kehittämistyöryhmä, yhteistyö kumppanit, Pastori	Päätös, palaute ja luovat menetelmät	Muistio, Luovat palaukset, oppimispäiväkirja	Toiminnan tunnettavuus, jatkuvuus/kysyntä ja kehittäminen	
11-12/2015	Kehittämistyön vastaava, Päiväkodin henkilökunta, lapset ja vanhemmat	Loppukysely ja palaute	Palautekyselyt, oppimispäiväkirja	Toiminnan tunnettavuus, jatkuvuus/kysyntä ja kehittäminen	
12/2015	Kehittämistyön vastaava, Toimeksiantaja, Jory-ryhmä., Liedon vanhuspalveluiden yksityiset yhteistyökumppanit	Jory-kokous/esitys. Yhteistyökokous	Toiminnan esittely PP-esitys, oppimispäiväkirja	Toiminnan tunnettavuus, jatkuvuus/kysyntä ja kehittäminen	Päätös
12/2015 01/2016	Kehittämistyön vastaava, Kehittämistyöryhmä	Palaverit	Muistio, raportti, sähköposti, oppimispäiväkirja	Kehittämistyön arviointia ja raportointia	
01-03 2016	Kehittämistyön vastaava, Kehittämistyöryhmä	Materiaalit	Raportti	Opinnäytetyö	

Kuvio 5. Kehittämistyön eteneminen mukailten Toikko & Rantanen 2009.